

Слава вам, жанчыны!

Нашы маці, сяброўкі і сёстры разам з усім савецкім народам адзначылі сваё знамянальнае свята — 50-годдзе Міжнароднага жаночага дня.

У гэты дзень мы дарылі ім кветкі і ўсмешкі, пасылалі віншавальныя тэлеграмы. І многія з нас яшчэ глыбей усвядомілі і адчулі, якія дарыяны для нас, нашы руплівыя гаспадыні і папалчэны, як многія яны зрабілі для росквіту роднай краіны. Гэта яны разам з намі — бацькамі, мужамі і братамі — змагалі супраць ворагаў маладой Савецкай улады ў суровыя гады грамадзянскай вайны і замежнай інтэрвенцыі, будавалі Камсамольск-на-Амуры і Днепрагэс, аднаўлялі фабрыкі і заводы ў гады пачаўшыхся, узельнічалі ў харчазавэрствах, арганізавалі калгасы...

Легендарнымі подзвігамі праславілі сабе нашы жанчыны ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Яны мужна вымагаліся з ворагам на франтах і ў партызанскіх атрадах. Толькі ў Беларусі ў партызанскім руху ўдзельнічалі дзесяткі тысяч жанчын. Сем слаўных дачок беларускага народа ўдасгоены высокага звання Героя Савецкага Саюза. Гэта — М. Асіпава, П. Траян, А. Мазанік, А. Стампюкская, А. Маслоўская, З. Тусналобава-Марчанка, Е. Занькова, подзвігі якіх назавешы ўвайшлі ў гісторыю Вялікай Айчыннай вайны. Тысячы жанчын узагароджаны багатымі ордэнамі і медаламі.

А колькі непрыкметнага, штодзённага героізму праявілі жанчыны ў тылу; колькі здольчай энергіі, непахіснай мужнасці і вялікай любові трэба было мець, каб так стойка перадоўжылі вайну і холад і адрываць усе сілы для фронту, дзея перамогі. Многія з нас могуць прыгадаць, як жанчыны, атрымаўшы вестку аб смерці каханага, ішлі на фронт, каб заняць яго месца ў строі. Цяпер гэта здаецца легендай, але той, хто бачыў гэта, не раз у думках кланяўся да зямлі гэтым героіням — мужным і папалчым, гордым нашым франтавым сяброўкам.

Можна прынесці шмат прыкладаў сапраўднага героізму жанчын і ў пасляваенныя гады. У ліку перадавой прамысловасці і сельскай гаспадаркі — тысячы жанчын, якія разам з усім савецкім народам амадалі працу на перадавых рубяжках самігодня. У нашай рэспубліцы больш сарака жанчын носяць гонаравое званне Героя Сацыялістычнай Працы!

Днямі быў апублікаваны Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР: за выдатныя працоўныя поспехі 13 жанчынам Беларусі прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы, больш 400 жанчын узагароджаны ордэнамі і медаламі. Акрамя таго звыш 800 жанчын — перадавой вытворчасці атрымалі Ганаровыя граматы і Граматы Вярхоўнага Савета БССР. Вышэйшай узагароджай — ордэнам Леніна — узагароджаны начальнік канструктарскага бюро Мінскага заводу аўтаматычных ліній М. Антонова, дзяржа калгаса імя Кірава Астравецкага раёна А. Васіленак, работніца рамонтнага

завода з Оршы С. Затаненка; ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга атрымала намеснік міністра аховы здароўя БССР М. Тур. Сярод узагароджаных — прафесар М. Жыдовіч, сакратар райкома В. Казакова, настаўніца Г. Маліноўская, працвіца Е. Лосева, загадчыца магазіна Н. Маскевіч — людзі розных прафесій, працаўніцы самых розных галін народнай гаспадаркі. І гэта не выключнае супадзенне. Савецкай жанчыне даступна любая праца. Сёння нельга ўявіць сабе нашу прамысловасць, сельскую гаспадарку, навуку або грамадскае жыццё без актыўнага ўдзелу жанчын. Жанчыне ў савецкай краіне раскрыты ўсе дарогі да вышэйшай навуцы, мастацтва... Жанчыны складаюць больш паловіны рабочых, занятых у прамысловасці рэспублікі, трэцюю частку навуковых супрацоўнікаў АН БССР, займаюць адказныя пасады ў савецкіх, партыйных органах, паспяхова працуюць у галіне мастацтва і літаратуры. Добра вядомыя ў рэспубліцы і за яе межамі імяны народнай артысткі СССР і актыўнага грамадскага дзеяча Л. Александровскай, народнай артысткі СССР Л. Рэжыцкай, народнай артысткі БССР Т. Ніжніковай. Актыўна працуюць у беларускай літаратуры К. Буйла, А. Васіленкіч, Э. Агняцкевіч, Н. Тарас і іншыя.

У нашай краіне жанчыне забяспечана не толькі права, але і ўмовы для таго, каб яна магла свабодна жыць і працаваць, нароўні з мужчынамі ўдзельнічаць у грамадскім жыцці, больш увагі аддаваць сваёму пачаснаму абавязку жанчын-маці. І жанчыны палюць народную шчырай, адданай працай, актыўным удзелам у будаўніцтве камунізму. Больш 1200 лепшых беларускіх жанчын, адзначаных у гэтыя дні ўзагародамі, — яскравае таму сведчанне.

Кожны дзень прыносіць усе новыя радасныя весткі. Ткачыха Градзенскага тонкасукоўнага камбіната Лідыя Малеша, беручы прыклад з івананаскай ткачыні Юліі Вечаровай, дасягнула ўзроўню прадукцыйнасці працы, заплававанага на канец сямігоддзя... Свінарка калгаса імя Дзяржынскага Капыльскага раёна А. Нікульская адкарміла ў мінулым годзе 1033 свінні агульвай вагой 1153 центнеры... 44 ткачыні Мінскага камвольнага камбіната на прыкладу Валентыны Гаганавай перайшлі ў перадавыя брыгады ў адстаючыя, каб дапамагчы таварышам... Прадзіўляюцца таго ж камбіната Зінаіда Шаронда вырашыла абслугоўваць 400 верацін замест 300 па норме...

Весткі працоўных пераможцаў прыходзяць кожны дзень, кожную гадзіну. І за кожнай з гэтых спраў — прадаўчыні рукі цудоўнай савецкай жанчыны, яе гарачае сэрца, нахнёнае вялікай любоўю да Радзімы, выкараднай марай аб шчасці ўсіх простых людзей.

Хочацца шчыра падзякаваць ім за ўсё лепшае, чым упрыгожваюць яны нашу жыццё. Слава вам, дарыяны нашы жанчыны, добрыя працаўніцы!

Анатоль ШАУНЯ.

ВЫДАЦЬ АНТАЛОГІЮ БЕЛАРУСКАЙ ПАЗЭІ

На Украіне, у Грузіі, Арменіі, Латвіі, Эстоніі і Літве даўно ўжо выдадзены анталогіі паэзіі. У Беларускай ССР аж да гэтага часу няма такога выдання. Ажыццёвае яго — справа вялікай культурнай важнасці. Рабочыя і калгаснікі, настаўнікі і студэнты, работнікі асветы і культуры з прыемнасцю сустрачаюць выданне анталогіі. Літаратурны Чэхаславакіі, Польшчы і іншых краін не раз зверталіся ў Саюз пісьменнікаў Беларусі з просьбай высласці ім анталогію беларускай паэзіі.

9 сакавіка адбылося пасяджэнне секцыі паэзіі Саюза пісьменнікаў Беларусі з удзелам работнікаў Інстытута літаратуры АН БССР і Дзяржаўнага выдавецтва БССР, прысвечанае падрыхтоўцы выдання анталогіі беларускай паэзіі. У абмеркаванні ўдзельнічалі А. Багута, А. Валюгін, Р. Бярозкі, А. Валюгін.

Сустрэчы кампазітараў з працоўнымі

Саюз савецкіх кампазітараў БССР наладзіў творчыя сустрэчы працоўных Маладзечна з беларускімі кампазітарамі.

Сустрэчы адбыліся ў кінатэатры «Радзіма» і ў гарадскім Доме культуры. Присутныя з цікавасцю праслухалі выступленні народнага артыста СССР Я. Нікоцкага, народнага артыста БССР М. Аладава, заслужанага

Прапаганда атэістычнай літаратуры

У Тураўскай раённай бібліятэцы аформлена кніжная вітрына — «Навука супраць забабонаў».

Тут сабраны творы Маркса, Энгельса, Леніна аб рэлігіі, аб камуністычным выхаванні працоўных, навукова-атэістычнай літаратуры.

Днямі бібліятэчка правяла літаратурна-атэістычны вечар у калгасе «Перамога». З дакладам «Класік рускай літаратуры ў барацьбе супраць рэлігіі і царквы» выступіў член савета раённай бібліятэкі настаўнік Тураўскай сярэдняй школы № 2 В. Луцко. Вечар закончыўся чытаннем мастацкай літаратуры на атэістычныя тэмы.

Я. АЛЬБЕРСОН.

Конферэнцыя чытачоў

Днямі паміжжанне Бешанковіцкага раённага Дома культуры запоўнілі жыхары раённага цэнтры. Яны прышлі сюды прыняць удзел у арганізаванай раённай бібліятэкай канферэнцыі па кнізе Героя Савецкага Саюза, сакратара Віцебскага абкома партыі Ул. Лабанка «Партызаны Віцебска ў баях з Радзіму».

Конферэнцыю адкрыла загадчыца раённай бібліятэкі т. Блахіна. З гэтым падзеямі выступілі. З характэрнага галоўнага героя кнігі выступіў былая партызанка т. Быстрова.

Ю. МАТРАЕВ.

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАў БССР
№ 21 (1450) Субота, 12 сакавіка 1960 года Цана 40 кап.

Да 90-годдзя з дня нараджэння Ул. І. Леніна



Ул. І. Ленін гаворыць прамову на Краснай плошчы ў дзень святкавання 1-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі 7 лістапада 1918 г.

Пераклічка пакаленняў

У гэтыя дні ў гарадах і вёсках нашай рэспублікі прыходзяць ленынскія чытанні — цудоўная школа для нашага маладога пакалення, якому выпала пачаць сваімі рукамі здзяйсненні ленынскія запаведы.

Маладзё не толькі блізка знаёміцца з жыццём і дзейнасцю Уладзіміра Ільіча Леніна, з яго выдатнымі працамі, якія, нібы маяк, асвятляюць усюму свету шляхі, але яшчэ мацней адчувае, што яна жыве ў цудоўны час, калі пракладаюцца першыя сцежкі ў камуністычную будучыню.

Нашы маладыя сучаснікі вуснамі лепшых сваіх прадстаўнікоў — удзельнікаў брыгады ўдарніцкай камуністычнай працы рапартуюць Радзіме і партыі, як яны выконваюць павелі Уладзіміра Ільіча — будуюць камуністычнае грамадства.

Днямі нам давялося пабываць на адным з ленынскіх чытанняў, якія прыходзяць у Мінску.

Прасторная кіназала акруговага Дома афіцэраў. У глыбінні сцены на фоне чырвонага палотнішча — бюст Уладзіміра Ільіча, упрыгожаны жывымі кветкамі. Па баках сцены юныя і дарэгія словы з твораў Леніна.

А сёмай гадзіне вечара залу заўважыць не толькі маладзё, але і пажылыя людзі.

На сцэне, за невялікім круглым сталом, займаюць месцы лектар — кандыдат гістарычных навук М. Прахаранка, стары камуніст — удзельнік першых ленынскіх суботнікаў у Маскве М. Валюеў, брыгадзір брыгады камуністычнай працы паліграфічнага камбіната імя Якуба Коласа камсамольца Клара Трушкевіч...

Змястоўна, насычаную цікавымі лічбамі і фактамі лекцыю М. Прахаранкі «Ленынскі план камуністычнага будаўніцтва і барацьба КПСС за стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму» прысутныя слухаюць уважліва.

Але, бадай, самае цікавае, што аднолькава захапіла ўсіх прысутных да глыбінні душы, — гэта шчыры расказ-ўспамін Мікалая Васільевіча Валюева пра тое, як яму пашчасцілася з Леніным у Крамлі, на суботніку.

Зала наспражана прыціхла, калі да трыбуны падыйшоў яшчэ бадзёры сівы чалавек.

Цёпла, па-бацькоўску прывітаўшы маладзё ад імя старога гвардыі бальшавікоў, Мікалай Васільевіч расказаў, як некалі ён, адкамандаваны на вучобу ў вайсковую школу імя ЦКВ, прымаў удзел у суботніках, якія Ленін па-працоўку назваў вялікім пачынам.

— Перамога мая ў 1920 годзе, — пачаў Мікалай Васільевіч, — на ўсёй Расіі на фабрыках і заводах праводзілі суботнікі. Рабочыя станавіліся да станкоў, браіліся за сякеры і рыдлёўкі, каб хутчэй аднавіць разбураную вайной народную гаспадарку маладой Савецкай рэспублікі.

двор, завалены розным ламачым бярвеннем. І яшчэ не паспеў наш камандзір падаць каманду, як на страі пранеслася: «Ленін! Ленін!» Сатраўся да нас ішоў Уладзімір Ільіч. Палыйшоў, павітаўся. Наш камандзір, вядома, разгубіўся. Ленін, цёпла ўсімнуўшыся, папрасіў дазволу прыняць удзел у суботніку. Пачалася работа. Уладзімір Ільіч разам з намі насілі бярвенні, не звачаючы на тое, што яшчэ не зусім акрыўшыся аджытка раення. І ўсё стараўся браць бярвенна за таўсцейны канец. Спінаўся, хадзіў хутка. Вядома, мы былі напатаговы, і самыя дужыя курсанты стараліся падаставіць пад бярвенне сваё плячо, каб толькі Ільічу было лягчэй. Нашай радасці не было межаў: гэта ж побач, разам з намі працуе сам Ленін! Усё завыхаліся, не адчуваючы стомы. Калі палаткі каманду «на перакру», Ленін сеў разам з намі. Ён быў вясёлы, жартаваў, расказаў вясёлыя гісторыі. Нехта праняваў таварышу Леніну закурчыць. «Не, я не куру», — алкаў я і даў: «Памятаю, калі быў гімназістам, аднойчы разам з іншымі так накурчыўся, што стала дрона. І з таго часу не куру». Ярка свіцела майскае сонца. Жывыя вясновыя ветрык калыхаў чырвонае палотнішча сцяга. Граў духавы аркестр. На дзень у вайсковую школу ішоў Ленін. У той дзень таварыш Ленін працаваў з намі чатыры гадзіны.

— Вестка аб тым, што Уладзімір Ільіч удзельнічае ў суботніку, — працягла Мікалай Васільевіч, — хутка абляцела ўсю Маскву. Да варт Крамля сыходзілі людзі, каб даведацца, ці праўда гэта. І калі пераконаліся на свае вочы, то вельмі радаваліся і выказвалі шчырае захапленне.

Заканчваючы расказ, Мікалай Васільевіч падкрэсліў, што ўжо ў той час, калі толькі нарадзіўся рэспубліка Савецкай, Ленін ясна прадбачыў шляхі яе развіцця і росту. Ленін як раз быў чалавекам, якому ўласныя рысы камуністычнай будучыні. Ён ужо тады, у першых суботніках, бачыў парасткі новага, якія сёння бурна развіваюцца ў шырокім руху камуністычных брыгад.

— Мае маладыя сябры! — звярнуўся стары камуніст да юнакоў і дзяўчат, што сабраліся ў зале. — Усё тое, за што змагаліся вашы дзяды і бацькі, за што адлаў сваё жыццё драгі Ільіч, — рабілася для вас, для вашага шчасця. Яно ў вашых маладых руках. Будзьце стойкімі змайя і будаўніцтва камунізму, аб якім марыў наш вялікі настаўнік!

Гэтыя словы былі сустраеты бурнымі вядоўкамі залы.

Да трыбуны падыйшла прыгожая дэмавалася дзяўчына — брыгадзір брыгады камуністычнай працы з паліграфічнага камбіната Клара Трушкевіч.

— Як толькі разгарнуўся патрыятычны рух за званне брыгады ударніцкай камуністычнай працы, — сказала Клара, — наша брыгада дружна ўключылася ў гэтае спаборніцтва. Мы вырашылі працаваць і жыць па камуністычнаму.

За змену па паўтары нормы! — такі доўгі члену перадавой камсамольска-маладзёжнай брыгады. Усе вясмапашчэ чалавек вучацца. Ады — на вычэрні аддзяленні інстытута, другія — ў вяршыні школе, а іншыя — на пахрытоўчых курсах.

— Мы разам працуем, разам адлічваем, — сказала ў заклоччэне Клара Трушкевіч. — У калектыве выхоўваецца наш чалавек, у калектываў працы гартуецца сапраўдныя дружба. Адын за ўсіх і ўсе за аднаго — такое правіла нашага жыцця. Мы імкнемся працаваць сёння лепш, чым учора. Наша брыгада вырашыла галавы вытворчым план выканаць да свята Вялікай Кастрычніка — да 7 лістапада.

А потым са сцены загучалі велічныя словы першаў Уладзіміра Маякоўскага пра мудрага і простага чалавек, які бачыў тое, «што часам закрываюць».

Цыцпан КУХАРАЎ.

п. МІСЕНКА.

Кожны чацвер і пятніцу ў памяшканні Уздзенскага раённай дзіцячай бібліятэкі праводзяцца гучныя чыткі кніг і гутаркі аб жыцці і дзейнасці Уладзіміра Ільіча Леніна. Юныя чытачы з цікавасцю праглядзелі дзясяткі тэм пра Ільіча.

д. СЛАЎКОВІЧ.

Надаўна ў Брыльскаўскай бібліятэцы Валожынскага раёна праводзець бібліяграфічныя глянды — «Ул. І. Ленін у мастацкай літаратуры».

ул. БОБРЫК.

Дрысенская раённая бібліятэка рытуе канферэнцыю чытачоў на тэму «Вобрав Ул. І. Леніна ў мастацкай літаратуры». Работнікі бібліятэкі арганізавалі кніжную выставку мастацкай і палітычнай літаратуры пра Леніна.

А. РАБКІН.

МАЙСТЭРСТВА ВЯСКОВЫХ АРТЫСТАЎ

Калі думаеш пра самадзейных актэраў, якія выступалі на сталічнай сцэне ў час рэспубліканскага агляду мастацкай самадзейнасці калгасаў і саўгасаў, мімаволі ўспамінаюцца словы К. Станіслаўскага: «Умеіце любіць мастацтва ў сабе, а не сабе ў мастацтве». Актэры-аматары, часам не ведаючы пра гэтае выказванне, ідуць па цудоўнаму сэнсу. З-за любові да мастацтва яны запісаліся ў драматычны гурток, з-за любові да мастацтва ахвяравалі сваім вольным часам, прыходзячы на рэпетыцыі. Любоў да мастацтва дапамагла ім пераадоўваць цяжкасці, якія ўзніклі ў іх годчай працы. Натуральна, што глядац з вялікай прыемнасцю сачыў за іграй самадзейных актэраў. Галоўнае ў выкананні амаль кожнага з іх — жайцёвая праўда.

Вось з вёдрамі, у якіх памятаў бялізна, выходзіць з хаты Ева Васільевна («Не верце пішыні»). Яна не думае пра тое, як уаць вёдры, як развешваць бялізну. Гэта ўсё яна робіць так, як прывыкла рабіць у жыцці. Ніякай фальшывай тэатральнасці, непатрабнага націску няма ў таленавітай выканаўцы гэтай ролі — калгасніцы К. Чаркас. Яна не іграе, а жыве на сцэне. Часам гэтага праўда да заанада «спраўдзіла» і актэры пераае адчуваць спецыфіку тэатра, але гэта лёгка можна направиць. Яна адно, што К. Чаркас — здольная самадзейная артыстка са значнымі перспектывамі.

У калектыве калгаса імя Леніна Браслаўскага раёна Віцебскай вобласці ёсць некалькі яркіх індывідуальнасцей. Так, напрыклад, вельмі пераканаўча стварае вобраз простага вясковага хлопца Гандрата Будая дзяржа калгаса А. Вайцяховіч. У яго добрая, прыдатная фігура, моцны голас і нейкая асаблівая неспраднасць, якая выклікае сімпатэю глядача. Нельга сказаць, што ў яго выкананні няма недыхапаў. Выканаўца часта не хапае выразнасці ў мове, не стае актыўнасці ў дзеянні і г. д. Каб пазбыцца гэтага, А. Вайцяховіч трэба настойліва прапавяць над сабой. Хочацца верыць, што ён даведацца добрых вынікаў.

Роль Алексія Шутовіча ў п'есе «Не верце пішыні» — не з лёгкіх. Яна патрабуе ад выканаўцы сабранасці, вялікай унутранай сканцэнтраванасці. У калектыве калгаса «40 год Кастрычніка» яе выконвае старшыня калгаса Р. Зубаў. Яго выкананне — яшчэ не вяршыня дасканаласці. У выканаўцы многа фізічнай напружанасці, рухі яго не заўсёды упэўненыя, але ўсё гэта кампенсуецца тым, што выканаўца адлае сцэне ўсё, што мае.

...На сцэне Канстанцін Заслонаў. П'есу пра легендарнага героя беларускага народа паставіў тэатральна

калектыву Браніскага раёна Гомельскай вобласці. Безумоўна, работа над вобразам Заслонава — выпрабаванне на творчую сталасць. Як жа ён выконвае самадзейнага актэра? Трэба сказаць, што ўдала. Яго выступленне суправаджалася пастаянным адабраным глядацкай залы. У актэра прадуманы ўсе дэталі. Моно яго асэнсавана, жаст скуны, але выразны, паводзіны на сцэне натуральныя. З недыхапаў у выкананні перш за ўсё трэба адзначыць адсутнасць у некаторых сцэнах той вялікай адказнасці, якую нясе Заслонаў перад сваімі таварышамі па барацьбе за іх лёс. Не заўсёды ясна дэстапуленне суправаджае пастаянным адабраным глядацкай залы. Галоўнае зброя актэра на сцэне — мова. На жаль, у самадзейнасці мове не надаецца дастаткова увагі. Вельмі часта выканаўцы ўжываюць дзіялектызмы, русіцызмы, напярэдня ставяць націскі ў словах і г. д. Апроч таго, ад няўмення карыстацца сцэнай часта прападаюць у кулісах дэталы сказы, і глядач перш за ўсё змятае п'есу. Патрабна сістэматычная работа над авалоданнем мовай, над дыкцыяй, дыханням, г. зн. над асноўнымі прыёмамі актэрскай тэхнікі.

Аснова драмы — дзеянне. У большасці выпадкаў яно перадаецца праз рух. Адык сцэнічны рух — гэта не проста рух. Часам паворот галавы, прыгніненне сідны ці пазны жаст больш выяўляюць дзеянне, чым пастаянная беганіна па сцэне. Ёсць і другая «хвароба» — боля прасторы. Выканаўца баіцца выйсці на сярэдзіну сідны ці на авансцэну, а стараяецца за што-небудзь схавацца — за стол, за лаўку ці за дрэва. Гэта абавязкова правільна ў выступленні калектыва калгаса імя Дзяржынскага Слуцкага раёна. Выканаўцы пасля выхула на сцэну стараліся як мага хутчэй сеесі на адын з адыляў, што сталі на сцэне. Тым самым яны не толькі «завявалі сабе», але і не давалі глядачу ўбачыць вобразы, якія выконвалі, усебакова.

Мастацтва не любіць застою і інертнасці. Каб сапраўды авалодць «сакратамі творчасці», трэба вучыцца.

А. ЛАВОВІЧ, аспірант Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР.

НА НАФТАБУДЗЕ

«Што чытаць аб Ул. І. Леніне»
Пошта пасёлка Полацкі

Так называецца выстаўка, якую падрыхтавала загадчыца бібліятэкі Алена Уніятава. Наведвальнікі бібліятэкі знамятаюць з кнігамі «Незвычайныя вобразы М. Сяманкі, «Спамяць аб Леніне» К. Цыткі, «Расказы пра Леніна» А. Калантай.

Знамянальнай даце — 90-годдзю з дня нараджэння Ул. І. Леніна прысвечаны мантажы «Жыццё і дзейнасць Леніна», «Ленін і цыпер жыццё ўсіх жывых». На асобным стэндзе экспануецца творы Ільіча. Наведвальнікі бібліятэкі цікавяцца літаратурнай пра стварэння Савецкай дзяржавы і Камуністычнай партыі.

Будзе шмат зелены

Прыгожым і зялёным будзе гарадок беларускіх нафтавікоў. Толькі ў мінулым годзе пакуль яшчэ на безмяжных вуліцах пасёлка Полацка высаджана 2580 дэкаратывных дрэў і 5850 кустоў. Намечана таксама пасадзіць палова-ягодныя дрэвы. Азеляненнем і добраўпарадкаваннем пасёлка будзе займацца таксама арганітэз пасялковага Савета дэпутатаў працоўных, які створаны нядаўна.

С. КЛЯМЕНЦЕВ.

У Мазырскім гарадскім Доме культуры нядаўна адбылася навукова-атэістычная канферэнцыя. З дакладамі выступілі лектары, а таксама тья, хто параў з рэлігіяй.

І. БЕЛАШЭУСКІ.

Амаль у кожнай школе Аршанскага раёна працуюць гурткі мастацкай самадзейнасці настаўнікаў. Цяпер у раёне праводзіць эстафета культуры, якая прысвечана сёснай сувязі школы з жыццём. Школьныя калектывы абменьваюцца канцэртамі, настаўнікі дзеляцца вопытам работы.

В. АНДРЭЕВ.

Пры Гомельскім Палацы чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна пачаў работу лекторый для моладзі. Лекцыі і даклады чытаюць выкладчыкі Інстытута, лектары абкома партыі. Лекцыі суправаджаюцца дэманстрацыяй кінафільмаў.

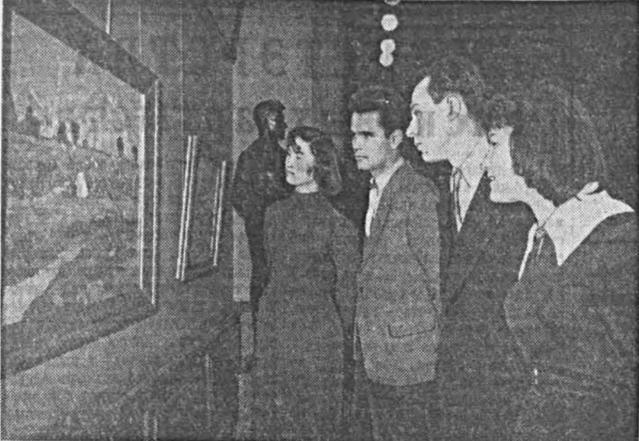
М. ГАТЮКІН.



Брыгада мастацкай разбы на дрэву арцелі «Культурны» Беларускага мастацкага прамсваззэ пад кіраўніцтвам Мікалая Канстанцінавіча Арцімова выбрала да 90-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна юблейныя шкатучкі.

На здымку: члены арцелі мастацкай разбы за работай. На першым плане брыгадзір М. Арцімовіч.

Фота І. Змігровіча. Фотыхроніка БЕЛТА.



Грамадская Масква змабіцца з работамі, вылучанымі на атрыманне Ленінскіх прэміяў. У Дзяржаўнай Трэцікоўскай галерэі выстаўлены скульптура Е. Вуччыца «Перакумі мячы на арэлы» і шквал карцін мастака М. Сар'яна «Мая радзіма».

На здымку: ля работ мастака М. Сар'яна. Фота В. Масцюкова Фотатэхніка ТАСС.

Пісьме ПАНЧАНКА ДВА ВЕРШЫ Незакапаныя дамавіны

«Чаму маё сэрца, сынчочка, баліць? Пады ў сшытку кашулю баліць... Спывала ў вар'яцце жывіца адна, Ішла на разбітых дарогах вайна. Сынчочка няма і кашулі няма, Жалчынню сныжком паблала зіма. У ажах іржавых дарогі вайны, Твары дзяцей васковыя, Снег і чорныя камяні, Снег і могілкіны васковыя.

Аліз з іх ніколі ўжо мне не забыць...
Законнікі лота забілі Людзей, што ўмеі рабіць ды любіць.
І людзі якіх любілі.

Аспрацела маткі і дочки Збілі сасновыя дошкі, А выкапалі родным магілы Сіла не халіла.

Дамавіны сталі журботным радком Скачалі, чакалі на снезе яны Скачаныя вайна...

— Людзі, гукаць не становяцца я...
Мір зберачы мы павінілі! У сэрцы маім стаіць і стаіць Незакапаныя дамавіны.

Табэ, з прытомленым сэрцам, Прысыману сізавой, Хочацца зноўку сустрэцца З дзяўчак сваёй вясной.

З той, што выходзіла адварчоркам Да возера ў зараснік траў. Яе называў ты зоркай І гораха абдымаў.

Вось і вёска, як быццам таа. Не, не таа, зусім не таа! А сэрца ад радасці штысці не тае І зорка не вылятае.

Наваколя новыя хаты І шмат незнаёмых суседзяў. І ты адлучаеш: прыходзіць дарма ты І ўжо байшэ насмешак.

Усюды бялюць жаночыя хусткі: Хто корміць грудзімі немаўляткам, Хто шыюць ірсе на закуску, Хто носіць валу да гралак.

Жанчыны дзябляць, немалодзя, Твайго сэрцага веку. У іх ад сонца рукі рудыя І зморшчынныя лапавыя.

Якая таёй з іх будыць? Якая? З няясным чыстым сэрцам. Не выжыць, не спаткае, Не пойдзе з таёй да асера.

Законіў даўно ты вельмі У неспазданні і сым, І стала іншаму вернай Яна палея чейкай вясны.

У не свой закон у хаце, Свае Іванкі і Галі... Лепш не шукайце, не сустракайце Тых, што ў юнацтве кахалі.

Кніжная паліца

Выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай і дзяржаўнай літаратуры, выдадзеныя Дзяржаўным выдавецтвам БССР:

Уладзімір Дубоўка. Цудоўная знаходка. Паводле народных матываў. Для малодшага ўзросту. Малюнкі В. Варанецкага. Тыраж 8 тыс. экз., стар. 124. Цана 2 руб. 80 кап.

Алам Залескі. Падарожжа ў суровае мінулае. Нарысы аб жыцці беларускіх сялян на тэрыторыі партызанскага краю. Мастацкае афармленне В. Харуцкага. Тыраж 8 тыс. экз., стар. 120. Цана 1 руб. 40 кап.

А. Галстой. Дзяціства Мікіта. Для сярэдняга ўзросту. Пераклад І. Пучыцы. Малюнкі Ю. Пучыцкага. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 124. Цана 2 руб. 75 кап.

Па шляхах жыцця і творчасці

Альбом аб жыцці і творчай дзейнасці Якуба Коласа — добры дапаможны выкладчыкам беларускай літаратуры, вучням і студэнтам.

У першым раздзеле змешчана многа ілюстрацыйнага і літаратурна-аўтэнтчнага матэрыялу, які дае ўяўленне чытачу аб тых цяжкіх умовах, у якіх прайшло жыццё ўдзячнаму Кастусю Міцкевічу. На лесе сваіх бацькоў, а таксама блізкіх і знаёмых вывучаў ён «жыццё простых людзей, іх сацыяльнае становішча, побыт, горкую беднасць і бязпраўце...»

З цікавасцю пазнаёміцца чытач з матэрыяламі, якія расказваюць пра жыццё Кастуся Міцкевіча ў Альбці, пра дзяўчку Антона, які выхаваў у яго любоў і пашану да кнігі.

Тут змешчаны фатаздымкі даравацкага і Ясвіжскага і Ясвіжскага настаўніцкага семінары, у якой вучыўся будучы вольны паэт беларускага народа з 1898 па 1902 г. Пра выучбу ў настаўніцкай семінары Якуба Коласа пазней успамінаў у аўтабіяграфіі: «Рэжым быў суровы, манастырскі. Адносінны настаўніка да выхаванцаў былі грубыя. Але семінарыя мела тое добрае значэнне, што прывучала да працы, дысцыпліны, парадку...»

Матэрыялы другога раздзела альбому расказваюць аб працы Кастуся Міхайлавіча настаўнікам на Палесці — у вёсках Люсіна і Пінкавічы, дзе ён упершыню пазнаёміўся з негалежнай рэвалюцыйнай літаратурай. «У 1905 годзе я быў ужо заўзятым ворагам самадзяржаў і ў гэтым напрамку вёў работу», — пісаў пазней Якуб Колас.

У альбоме змешчаны фатакопія нумара газеты «Наша доля», дзе быў надрукаваны першы верш Якуба Коласа «Наш родны край», аўтограф аднаго з ранніх вершаў паэта «У дарозе», матэрыялы пра яго першы зборнік вершаў «Песні-жалбы», пра «Другое чытанне для дзяцей беларусаў», пра зборнікі «Апавяданні» і «Родныя зялёны».

Аб жыцці і творчай дзейнасці Якуба Коласа ў перыяд Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі і будучыня сацыялізму ў нашай краіне расказваюць у трэцім раздзеле альбому. Паэт з радасцю вітаў нараджэнне краіны Саветаў.

У гэтым раздзеле ёсць матэрыялы аб педагогічнай дзейнасці Якуба Коласа — выкладчыка Мінскага педагогічнага тэхнікума і Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, аб удзеле Якуба Коласа ў Першым Усеагульным з'ездзе савецкіх пісьмемнікаў і яго сустрачак з Аляксеем Максімавічам Горкім.

Пра адданасць і любоў паэта да сваёй Радзімы ў гады Вялікай Айчыннай вайны расказваюць у чацвёртым раздзеле альбому.

Шматлікія матэрыялы пятага раздзела характарызуюць Якуба Коласа не толькі як народнага паэта, але і як выдатнага вучоўнага, будына грамадскага дзеяча — дэпутата Вярхоўнага Саветаў ССРСР і БССР, члена ЦК КПБ, старшынню рэспубліканскага Камітэта прыхільнікаў міру, члена Усеагульнага Камітэта абароны міру і Усеагульнага Камітэта, члена праўдзіннаў Саюзаў савецкіх пісьмемнікаў ССРСР і БССР.

У альбоме змешчаны матэрыялы і пра ўзнаўленне памяці паэта.

Пры ўсім гэтым значным альбом не пазбаўлен і станаўчых недахопаў. Кідаецца ў вочы хрэналагічна

непасладоўнасць, бееістэмнасць паддачы матэрыялу. Так, напрыклад, на стар. 135—137 раскрываецца жыццё паэта ў 1952 г., на стар. 138 — у 1947 г., на стар. 140—1948 г., на стар. 141—142 — у 1949 г., а на стар. 143 — зноў у 1947 г.; або на стар. 156 змешчаны ілюстрацыйны матэрыял, датаваны 1952 г., а на стар. 157 фатаграфія датуецца 1950 і 1946 гг.

У некаторых выпадках няма пэснай сувязі паміж ілюстрацыйным і літаратурна-аўтэнтчным матэрыяламі, хача ў літаратурных альбому ілюстрацыйны і літаратурна-аўтэнтчны матэрыялы павінны быць цесна звязаны паміж сабой.

Прывялізм адзіна з многіх прыкладаў. На стар. 43, змешчаны фатакопія газет «Іскра» № 1 за снежань 1900 г. і «Северо-западный край» ад 15 мая 1905 г. Далеі ідзе вытрымка (прыводзім яе поўнацю) з дырэктывы мінскага губернатара Курлова на імя пінскага паватовага спраўніка, датаванай 1905 г.: «З прычыны звестак, якія ў мяне ёсць, аб узбуджэнні настаўнікам с. Пінкавічы Міцкевічам сялян таго ж сяла супраць памешчыкаў да прад'юльня імя незаконных паграбаванняў, а пры недадавальненні іх — гвалтоўнага захапу маёмасці, прадлісваю в. в. грунтоўна правярць указаная звесткі і, у выпадку іх пацвярджэння, неадкладна арыштаваць гэтую асобу». У канцы старонкі змешчана фатаграфія карціны І. Рэліна «Арышт прапагандыста».

Ік відаць, у даным выпадку ілюстрацыйны і літаратурна-аўтэнтчны матэрыялы існуюць самі па сабе.

Нічога не сказана ў альбоме пра курскі перыяд у жыцці Якуба Коласа. На Куршчыне паэт сустраў Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю. У в. Другі Пінавец, а затым у г. Абянян праявіла яго педагогічна дзейнасць да пераезду ў Мінск (1921).

Таксама нічога не знойдзе чытач і пра драматургію Якуба Коласа, пра музычныя творы на яго словы, пра яго прапу іх перакладчыка і г. д.

У альбоме іншы раз няма спасылкі, акуль бярэцца тая ці іншая пята (стар. 54, 90, 96 і г. д.), а калі і прыводзіцца спасылка, то ў некаторых выпадках не зусім правільная. На стар. 30 даецца выказван-

не Якуба Коласа пра А. П. Чахава. Пад ім падтэкстаўка: «Памяні А. П. Чахава», 1952 г. Гэтае выказванне ўзята з артыкула Якуба Коласа, і пры тым з артыкула без назвы, які быў напісаны пісьмемнікам не ў 1952 г., а ў 1954 г. пра просьбе рэдакцыі Тагароўскага газет у сувязі з 50-годдзем з дня смерці А. П. Чахава.

Часта сустракаюцца ў альбоме выказванні пра творчасць Якуба Коласа, узятыя складальнікам з «Нарысаў па гісторыі беларускай літаратуры», якія выйшлі ў свет у 1956 г. Вядома, што ў «Нарысах», раздзел пра жыццё і творчасць Якуба Коласа, напісаў Ю. Шпыркоў. Ён жа з'яўляецца і складальнікам альбому.

Спынімся на фатаграфіях. Не будзем ужо гаварыць, што яны ў большасці выпадках цымляны, невыразныя, што не заўбеды пад імі стаіць дата, а скажам пра тое, што многія фатаграфіі не знайшлі свайго месца ў альбоме. Каб не быць галаслоўным, прывядзем адзін з многіх характэрных прыкладаў. Да цяперашняга часу ў в. Пінкавічы стаіць будынак школы, у якой у 1903—1906 гг. настаўнічаў Якуб Колас. Чаму ж не змясціць яго фатаздымак у альбоме? Тут, як гаворыцца, складальніку «усе карты ў рукі». Тое ж самае можна сказаць і пра будынак былой 3-й прыходскай школы ў Пінску, а таксама пра многія іншыя памятныя месцы, звязаныя з жыццём і творчасцю народнага песнера.

Бывае і так, што падтэкстаўка пад фатаграфіяй не адпавядае самой фатаграфіі. На стар. 18 змешчаны здымак хаты ў Акіньчынах. Пад ім папісана, што тут нарадзіўся Якуб Колас. Што такая хата ў Акіньчынах стаіць і па сённяшні дзень, гэта факт. Але ў ёй ніяк не мог нарадзіцца Якуб Колас, бо на самым справе гэта хата брата паэта — Уладзіміра Міхайлавіча Міцкевіча. Дарчы, такая ж памылка з гэтай хатай і ў кнізе Л. Філіпоўскай «Творчасць Якуба Коласа».

Сустракаюцца ў альбоме і стылістычныя хібы, рэзумы.

Усё гэта ў значнай ступені зніжае вартасць гэтага каштоўнага выдання.

С. БАРАЗНА.

А ЗВАНЫ ЗВОНЯЦЬ

Настаўнік прачытаў у клубе лекцыю на антырэлігійную тэму. Лекцыя была зместовай, кваліфікаваная. Прысутныя праслухалі яе з цікавасцю і задалі лектару многа пытанняў. Ён на іх даў абгрунтаваныя адказы. Лектар задаволены ён паслядова выканаў даручэнне. Задаволены і кіраўніцтва клуба: праведзена антырэлігійнае мерапрыемства.

Але назавра раніш, як і тыдзень назад, у парку звоніць званы, туды ідуць тыя самыя багачыні і багачкі, якія ішлі тыдзень назад. Ні адным чалавекам не менш. Настаўнік-лектар, разбуджаны парковым бамканнем, чуе, што ў суседнім пакоі пачаўся гэтае таксама збірацца ў парк. Тыдзень назад настаўнік не звяртаў на гэта ўвагі. Але цяпер, калі ён прачытаў лекцыю на антырэлігійную тэму і адчуў сабе актыўным барацьбітом з перажыткамі мінулага, яго ўзрушыла. І не толькі гэта. Імунітэты могуць зрабіць парок: «Гаварылі Ты ж чытаеш лекцыю на антырэлігійную тэму, а твая ж цешча ходзіць у парк».

І настаўнік-лектар задумаўся. Давяйце падамае разам з ім і мя, ці прынеса гэта лекцыя карысць? Калі і прынеса, дык зусім нязначную. Гэтую лекцыю не слухалі тыя, хто ходзіць у парк, у каплі, у малітоўны дом баптыстаў. Веруючыя людзі наогул не ходзіць у клуб. Як жа тыя данесі да іх словы праўды? Як ім расказаць пра дасягненні нашай Радзімы, пра заваяванне космасу, тае самага месца, дзе на думку веруючых, знаходзіцца бог, які давесці ім, што навука і рэлігія—рэчы не сумяшчальныя, што савецкія вучоныя расцвіталі атам і паслалі спадарожнікаў вакол Зямлі і Сонца зусім не на волі божаў? Вось над гэтым пытаннем і треба задумацца. Бо рэлігія трымае ў палоне не толькі бабубек і дзядоў, які некаторыя маршкуюць, а многія сталішы і малодшы людзей. За гэтых людзей треба змагацца.

У пастанове ЦК КПСС «Аб задачах партыйнай прапаганды ў сучасных умовах» гаворыцца і аб умалчванні ідэяна-выхаваўчай работы сярод працоўных па месцу іх жыцця. Гэта, вядома, адносіцца да антырэлігійнай работы. На нашу думку, нельга абмяжоўваць антырэлігійную прапаганду толькі клубам. Лекцыя, прачытаная ў клубе, можа садзейнічаць толькі падрыхтоўцы агітатараў. З лекцыямі і гутаркамі на антырэлігійныя тэмы треба ісці на калгасныя сходкі, на вярчоркі і вечарынікі, дзе збіраецца моладзь, нарэшце—туды, дзе людзі працуюць. І нельга абмяжоўвацца аднымі лекцыямі. Рэлігійны дурман самы трывалы ў сведамасці некаторых людзей. І ў барацьбе з ім треба прымяняць самыя разнастайныя формы і метады, пры тым вельмі разумныя і ўмежныя, якія трапіна боць у палітэ, нельга не спыніцца на антырэлігійнай рабоце ў Маладзечанскім раёне. Раён гэты ў сэнсе розных веравызнанняў своеасаблівы. Тут ёсць і праваслаўныя, і католікі, і баптысты, і анабаптысты. Яны маюць свае царквы, касцёлы, малітоўныя дамы. Тут треба праводзіць антырэлігійную прапаганду вельмі шырока і разнастайна, не ў тых маштабах, у якіх яна праводзілася да гэтага часу. Аднак, гэта можна сказаць і аб іншых раёнах, суседніх з Маладзечанскім. На дарозе Маладзечна—Свіц каля кожнай вёскі, калі яны праваслаўныя, стаіць васьмікантовы кржыж, калі каталіцкая, то чатырохкантовы або мураваны слуп у выглядзе каплічкі з крыжам наверх. У нішы такой каплічкі або каменнай каплічкі стаіць «матка божа» са сваім святым сынам. Не думайце, што гэта толькі спадчына мінулых часоў. Звычайна на крыжах вісяць вянкі, істужкі, якія абнаўляюцца, а «матка божа» кожны сезон апрацавана ў новае ўбранне. Значыць, у кожнай вёсцы ёсць яшчэ людзі, якія абнаўляюць гэтыя абломкі мінулага, уперыжываюць іх, каб не старалі. Калі крыж агіне, на яго месца нехта ставіць новы. Прыкра становіцца на душы. Няўжо ж мы і ў камунізм прыйдзем з гэтай спадчынай? Сорамна! Што, на сутнасці, варты гэтыя крыжы, але ад іх пачынае немарь. І гэта ў той час, калі амаль у кожнай вёсцы ёсць школа або хата-чытальня, ёсць моладзь, камсамольцы, настаўнікі, ёсць культурныя людзі, але ім і справы няма, што побач з імі існуе немаральнасць. Не разумна, вядома, было б адным махам пасадзіць гэтыя крыжы, паразбурваць каплічкі, але ж треба і штодзёна і сістэматычна вёсці агітандыяную работу сярод насельніцтва, каб на-

рэшце гэтага дэватая спадчына разбурылася без аднаўлення. Вёска Краснае Маладзечанскага раёна вялікая і прыгожая. Яна знаходзіцца каля чыгуначнай станцыі і нагадвае гарадок. Тут жыццё кіпіць: ёсць калгас, ільназавод, кансервавы завод і іншыя прадпрыемствы. Тут ёсць партыйная і камсамольская арганізацыя, шмат інтэлігенцыі. Аднак тут жа працуе царква, касцёл, кіламетраў за чатыры ў вёсцы Краснае суседнімі мігранты малітоўны дом евангельскіх хрысціян баптыстаў. І тут жа ў Красным ёсць клуб, бібліятэка, сярэдняя школа. Ёсць клуб і ў Красноўчыне, а на торфопрапарным прывесце Чысць за тры кіламетры ад Краснага таксама—школа і клуб. І ўсе яны мірна суіснуюць. У клубы жа, вядома, праводзіцца лекцыі і гутаркі, арганізуюцца каністрэты, аднак яны ні ў якой меры не з'яўляюцца перашкодай у працы царквы, касцёла і малітоўнага дома. У дні свята і кірмашоў готыя цэжы, касцёлы перапоўнены. Хіба гэта нармальна, калі цыпер наладжана рэлігійныя фестывалі і кірмашы? І справа не толькі ў рэлігійным іх сэнсе. Колькі шкоды прыносіць яны! Калі ў калгасе і саўгасе гарачая працоўная пара, яны адрываюць людзей ад работы. А колькі хлеба і шкуру глуміцца на самагонку! І звычайна ні адзін фест, ні адно свята не канчаецца без бока.

На першы погляд, знахарства і вядзьмарства як быццам адыйшлі ў вярчоркі. Аднак глыбока памылліца той, хто так думае. Наўдана па вуліцах гарадскога пасёлка Раданшкіна хадзіла жанчына галоў паціязеся, добра апрадана. Гэта варажбітка, адна з тых цёмных асоб, якія ператварылі немаральнасць у професію, у сродак нажывы. Яна выехала з Мінска на перыферыю на «гастролі». Варажбітка заходзіла ў хаты, і знаходзіла людзі, якім яна варажыла. Не за дзякуй жа, вядома, гэта акрамя мясцовых шаптух і шаптуш, якія ёсць амаль у кожнай вёсцы. Яны загаварваюць розныя хваробы. Ёсць яшчэ і «лектары», шырока вядомыя, у якіх бывае завона ад пацыентаў, у якіх робіць свае цёмныя справы не толькія. Ніхто на іх не звяртае ўвагі, ніхто і не думае спыніць іх шкодную дзейнасць. Абяжываю адносінны да такіх рэчар прыносяць вялікую шкоду. Немаральныя элементы смалей удымаюць галовы, смалей праводзіць сваю работу.

Мімаволі напрошваецца пытанне: чаму ж не халае ў нашай агітандыяна-прапагандыскай рабоце, у пры-

ватнасці, у антырэлігійным напрамку? А не халае вельмі важнага, вельмі істотнага, без чаго агітандыя не можа быць дзейнай, не можа даць тых вынікаў, якія патрэбны. У пастанове ЦК КПСС «Аб задачах партыйнай прапаганды ў сучасных умовах» гаворыцца, што «настойліва ўзброю разнастайных форм масавай прапаганды: школай, канферэнцыямі, вечароў пытанняў і адказаў, вусных часопіскаў, тэматычных вечароў, дыскусій, універсітэтаў культуры, універсітэтаў і клубоў чытаняга прагрэсу, няздольных чытаняў і г. д. Давяцца, каб кожная з гэтых форм работы не зводзілася да гэтага культурніцтва, а сваімі спецыфічнымі прыёмамі ўмеі і захопліва прапагандавала камуністычную ідэалогію, запаматала выхаванню новага чалавека».

Людзі старэйшага пакалення помняць, які масавы быў адыдох насельніцтва ад рэлігіі ў дваццатых гадах. На рашэннях вясковых сходаў цэжыя закрываліся і ператвараліся ў клубы. Чым гэта растлумачаць? Вядома, вядомыя ўплыў на свядомасць людзей аказала Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя, якая зламала ўсё старое. Аднак не треба забываць і таго, якую ролю ў барацьбе з рэлігіяй адыгрывала тады агітандыя. Камуністы і камсамольцы тых гадоў былі праваднікамі ўсяго новага. Яны карысталіся разнастайнымі метадамі і сродакамі ў барацьбе са старым бытам. На ўзбраенні ў іх былі не толькі лекцыя і гутарка. Пастаноўкі вострых сатырычных п'ес, якія выкрывалі папоў, кулакоў, знахароў, трапныя частушкі, скетчы, байкі і вершы былі на ўзбраенні агітатараў. Нельга забыць «Біблію» К. Крапівы, яго вершы і байкі, творы Д. Беднага, Ул. Майлюкоўскага... Многія з іх актуальныя і па сённяшні дзень, але іх не скарыстоўваць, іх мала прапагандаваць.

Пісьмемнікі мала пішучы на антырэлігійныя тэмы, слаба выкрываюць немаральна. Яны добрыя п'ес, вострых прыпевак на гэтую тэму.

У нашых агітатараў ёсць шмат магчымасцей і сродакаў для праяўлення палёнай агітандыяна-масавай работы. Да іх пачытаць дамы культуры, клубы, хаты-чытальні, бібліятэкі, радыё, кіно, друк. Траба ўмеі ады гэтыя выкарыстоўваць, як аб гэтым гаворыць пастанова ЦК КПСС «Аб задачах партыйнай прапаганды ў сучасных умовах».

Аркэль ЧАРНЫШЭВІЧ.

ПАДАРУНАК БРАТЭРСТВУ

Дзяржаўнае выдавецтва БССР выдала ў 1958 г. твор выдатнага літоўскага паэта Эдуардса Межаляіса «Паэма братэрства» ў перакладзе на беларускую мову А. Вялюгіна і М. Калачынскага. На жаль, да гэтага часу ў нашым друку не гаварыцца пра гэты выдатны падарунак нашаму братэрству з боку паэта братняй Літвы.

У аснове «Паэмы братэрства» — матыў будаўніцтва электрастанцыі на мяжы трох рэспублік—Беларуская, Літоўская, Латвійская—над возерам Дрысваты, матыў дружбы, братэрства народаў.

За ўсю гісторыю чалавечтва ізяа дружны народы не мела такога гучання, такога багатага зместу, які цяпер. Гэта—адзна намага часу, гэта—канец таго, што вяртае раздзяляла народы, атручала іх душы. Матуў дружны стаў сілкам, запевам для народаў. Гэты глыбока аптымістычны, жыццеспрыяжальны матыў аб'ядноўвае народы для барацьбы за жыццё супраць смерці, для барацьбы за неўміручасць чалавека, за росквіт яго духоўнай прыгажосці. Матуў дружны ёсць яшчэ людзі, якія абнаўляюць гэтыя абломкі мінулага, уперыжываюць іх, каб не старалі. Калі крыж агіне, на яго месца нехта ставіць новы. Прыкра становіцца на душы. Няўжо ж мы і ў камунізм прыйдзем з гэтай спадчынай? Сорамна! Што, на сутнасці, варты гэтыя крыжы, але ад іх пачынае немарь. І гэта ў той час, калі амаль у кожнай вёсцы ёсць школа або хата-чытальня, ёсць моладзь, камсамольцы, настаўнікі, ёсць культурныя людзі, але ім і справы няма, што побач з імі існуе немаральнасць. Не разумна, вядома, было б адным махам пасадзіць гэтыя крыжы, паразбурваць каплічкі, але ж треба і штодзёна і сістэматычна вёсці агітандыяную работу сярод насельніцтва, каб на-

рэшце гэтага дэватая спадчына разбурылася без аднаўлення. Вёска Краснае Маладзечанскага раёна вялікая і прыгожая. Яна знаходзіцца каля чыгуначнай станцыі і нагадвае гарадок. Тут жыццё кіпіць: ёсць калгас, ільназавод, кансервавы завод і іншыя прадпрыемствы. Тут ёсць партыйная і камсамольская арганізацыя, шмат інтэлігенцыі. Аднак тут жа працуе царква, касцёл, кіламетраў за чатыры ў вёсцы Краснае суседнімі мігранты малітоўны дом евангельскіх хрысціян баптыстаў. І тут жа ў Красным ёсць клуб, бібліятэка, сярэдняя школа. Ёсць клуб і ў Красноўчыне, а на торфопрапарным прывесце Чысць за тры кіламетры ад Краснага таксама—школа і клуб. І ў Красноўчыне, а на торфопрапарным прывесце Чысць за тры кіламетры ад Краснага таксама—школа і клуб. І ўсе яны мірна суіснуюць. У клубы жа, вядома, праводзіцца лекцыі і гутаркі, арганізуюцца каністрэты, аднак яны ні ў якой меры не з'яўляюцца перашкодай у працы царквы, касцёла і малітоўнага дома. У дні свята і кірмашоў готыя цэжы, касцёлы перапоўнены. Хіба гэта нармальна, калі цыпер наладжана рэлігійныя фестывалі і кірмашы? І справа не толькі ў рэлігійным іх сэнсе. Колькі шкоды прыносіць яны! Калі ў калгасе і саўгасе гарачая працоўная пара, яны адрываюць людзей ад работы. А колькі хлеба і шкуру глуміцца на самагонку! І звычайна ні адзін фест, ні адно свята не канчаецца без бока.

Захпаляе ў паэме песеннае багацце. Яно павые з вятрам блакітай Балтыкі, з шумным бароў, з каласістых росных ніў і дугоў, пывае ад хвалы зацішаных у сваёй першабытнасці азёр. Песня Літвы зразумелая

Піліп ПЕСТРАК

сэрцу беларуса. Але быць час, калі братнія народы былі раз'ядзаны.

Пра гэта гаворыць паэт у пачатку паэмы:

Паблізу ж глянц — дугі ў цшм, Суседскіх ніў абрусі; Жывуць у Грывах латышы, У Дрысвах—беларусы. Адзін у іх і хлеб і лёс, Але сусед суседа, Пазнаўшы сам гаркоту слёз, Не гурбаваў. Не ведаў, Дзялі іх, прадзеды былі Навекі раз'ядзаны, Яны за Дружыню жылі Нёбы за акіянам.

Гаворач аб дружбе, паэт дасягае мастацкай віртуознасці:

З вясёлым шумам сасяжы Пляшч пра тое хвалі, Як беларуская рука, А з ёй літоўская рука, Яшчэ і латышская рука Тут станцыю заклаў.

Падзеі, якія прывялі да закладкі станцыі, у паэме Межаляіса пачынаюцца малюнкам думанай вясны, калі «Саляў... спываць стаміліся ў гаў...».

Мастацкае акаймаванне, якое дае падзеям Эдуардса Межаляіса—гэта рэальнае і багатае маляўнічасць. Звясца, што паэт добра страўнуў трымае нас на грані казкі і рэалістычнасці і потым прыводзіць да пераканання, што наша рэалістычнасць палобна да гэтай «судобнай грані» свядчыць аб мастацтве паэта, аб яго лачушчых мэры, аб тым, што ён авалодаў тэ



Далёка за межамі нашай рэспублікі вядомы Уладзімір Андрэевіч Крайко — таленавіты беларускі майстар па вырабцы цудоўных народных інструментаў: шымабал, дукац, лір і г. д.



Фота М. РУБІНШЭЙНА.

Калі Беларуская піянінная фабрыка наладзіла выпуск шымабал, т. Крайко быў запрошаны працаваць кансультантам.

На здымках: 1. Ул. Крайко ў музычнай майстэрні, 2. Артыстаў Беларускага народнага аркестра — дукачы К. Федаровіч, П. Шадаюм і вынаваўца на ліры М. Якуцін граюць на інструментах, зробленых Ул. Крайко.

ВЫШЭЙ ПАТРАБАВАЛЬНАСЦЬ

Сярод першых паэтычных кніг, выдадзеных у мінулым годзе, прыкметна месца павінен, на нашу думку, заняць зборнік Данілы Сасева «Шчаслівай дарогі».

Чалавек ужо немаладога веку, уздзянік Айчынай вайны, Д. Сасеў выдаў кнігу вершаў, якую трэба разглядаць як добрую заяўку, як аб'яву далейшых поспехаў у будучыню. Стрыманасць, назірлівасць, агучаная шчырае тону выгладзіла арэзірваную вершы Д. Сасева ад вершаў некаторых нашых маладых паэтаў. І менавіта таму, што перад ім істэтычна зольны, паэт, які павінен і можа расці, мы лічым неабходным звярнуць яго ўвагу на тым кіры зборнік «Шчаслівай дарогі», якія зборны (калі іх саюсава не ўсвядомілі, не перададзец) затрымаць яго далейшае творчае развіццё. Але перш аб некаторых пытаннях агучана парадку...

У той дыскусіі аб нашай маладой паэзіі, якая разгортвалася на старонках газеты «Літаратура і мастацтва», некаторыя маладыя паэты (Е. Лось, напрыклад) выказалі пажаданне, каб наша выдвецтва смяялей, без апаслівых пасарожанасці выдавала першыя кнігі. Хай сабе, разважае Е. Лось, першыя кнігі будзе слабай, недасканалы, — нуль і даверліва адносна рэдакцыі да пачынаючага паэта зробіць сваю справу, і другі зборнік будзе лепш за папярэдні, а трэці — лепшы за другі.

Што можна сказаць пра разважэнні такога роду? Вядома рэч, ніякай карысці нашай літаратуры не будзе, калі да кожнага новага імя, што з'яўляецца на старонках друку, мы будзем адносіцца з недаверлівым скепсісам толькі таму, што гэта імя новае. Вера ў чалавека, вера ў талент — абавязковая ўмова безупынальнага росту нашых маладых пісьменніцкіх сіл. Усё гэта, паўтарам, вельмі слушна, і спрачацца з гэтым наўрад ці трэба. Але... І тут мы сутыкаемся з радам акалічнасцей, якія робяць пазіцыю Еўдакі Лось і тых, хто з ёю згаджаецца, пазіцыяй даволі хісткай.

Па-першае, давайце не будзем быццэ такія паяніцы, як насяпрожана і недар, з паніжэннем патрабавальнасці. Калі ўжо лакараць наша выдвецтва, дык не за тое, што яно дрэнна ставіцца да маладых, а за тое, што яно ставіцца да іх не зусім і не заўсёды патрабавальна: некаторыя з першых паэтычных зборнікаў, у тым выглядзе, у якім яны ўбачылі свет, маглі быць і не выдадзены.

Далей, даволі спрэчнай уяўляецца нам заканамернасць, згодна якой кожная новая кніжка паэта будзе абавязкова ставіць вышэй па сваіх якасцях за папярэднюю кніжку таго ж паэта. Практыка маладой беларускай літаратуры паказвае, што гэта не так.

Даніла Сасеў. Шчаслівай дарогі. Дзяржаўнае выдвецтва БССР, Мінск, 1959.

са свайго пінажа, як уоні, і кінуўся ў абалтае. Знік ён у багне і піне — Толькі шыпяць пухіры...

Перашкод на дарозе ў Данаса і Алесі сталі бацькі хлопца. Яны — ралігійны, старадаўны людзі, называюць Алесю бязбожніцай. Маці кажа, што ніколі не пусціць яго на гавак. Грозны бацька загадае Данасу падумаць сур'ёзна, інакш — з хаты вон! За Данаса хачеда заступіцца яго сестра Насця, але бацькі ёй і слова вымавіць не даць. Яна ўсё ж такі сказала бацьку:

— Маліся на ксяндза ты, Жыгняйся на хаду, Я ж, як і ўсе дзяўчаты, На станцыю пайду, І асядзю з братам Дрысяжыку ваду.

Данас спяшаецца да Алесі. І як паэтычна апісвацца іх сустрэча: Эх, як добра да дзяўчыны Ехаць ноччу саўляйнай Ратам — цуда, цуда! Па карэжных сосен тупа І па сэрцы звонка — тупат! — Ці не выйдзеш ты, Алеся? — Любы, ой жа росна ў лесе!

І далей: Што ёй дзень, Што ёй сэрца, Леце проста Праз акенца, Як гаубка, З падакожнай Апусцілася У далоні.

Ен нясе гаубку ў човен, Маладога шчасця човен.

І так палпылі да электрастанцыі, Дзе ўжо і танцы і песні — пераклікаюцца беларускі чабарок з літоўскай рутай. Там — святая Сівануся Мароз, быць кавалерства Першай Коннай, «да скокаў ласця», ханае за руку Алесю, аднама Данаса, «кошчы, дужы, бочку піва» і частуе маладых. Удзямае тост, п'е сам — Бацька вочы закрывае, Пена шпільна, густая Беліць вусы, ружошчы шчодзі, Ногі самі йдуць у скокі.

Паэтыца прышэфікі, і між імі — пра Мароза:

(ды і не толькі беларускай) паэзіі дае нам нямаля сведчанні адваротнага якасця характара: выпусціўшы ўдалую ў пільным першую кніжку, малады паэт вымаўша крокам назад па ўсім адрозніах.

І, нарэшце, трывае і галоўнае. Разглядаючы выданне першых кніжачак які мержу педагогаў і тых, хто заахвочвае пачынаючага першы творцу, мы забываем тым самым пра чытача, пра таго самага чытача, аб якім вельмі добра сказаў у свай кн. М. Шкідану: «Чытацель чытае, чытацель расце, чытацель чытае не хоча, і клопат аб якім павінен быць нашым галоўным і неадступным клопатам. З якой гэта ласкі павінен мы ўскладаць на плечы разумага і патрабавальнага чытача ўскладанне выдаткі нашай «педагогікі», усе промакі і прапілы першай кніжкі, выданыя толькі таму, што яна першая? Ці не лепш клапаніцца і дбаць аб высокай якасці кожнай кніжкі паасобку, а не аб тым, каб іх было як мага больш.

Вось і зыходзіць з гэтых меркаванняў, якія ўяўляюцца нам адзіна правільнымі і адзіна «педагагічнымі», мы і хачеб і разгледзець зборнік Данілы Сасева «Шчаслівай дарогі». Падрэслім з самага пачатку: мы ні ў якім разе не лічым выданне гэтай кніжкі недагледжанам або памылкай выдвецтва. Пры ўмове, што Д. Сасеў будзе працаваць уважліва і патрабавальна, ён зольне з цягам часу зрабіць пэўнае месца ў нашай паэзіі. Аднак для гэтага яму трэба ўжо зраць сур'ёзна задумацца над тымі недахопамі, якія прыкметна зніжаюць узровень яго першага зборніка.

Для Д. Сасева, як і для некаторых іншых маладых паэтаў, характэрны адзіна вельмі істотны недахоп: часта яны прамаюць за паэтычную думку тое, што з'яўляецца не невыразна-бледным ценем. У выніку мы чытаем вершы, настолькі не акрэсленыя на сэнсу і блытаныя па сюжэту (так, так, і ў лірычным вершы павінен быць свой сюжэт!), што робіць хай даруюць нам аўтары гэтых вершаў — уражанне нейкага незразумелага мармытання ўглас. Спымінаючы хоць бы на такім вершы Д. Сасева, як «Маяк», і дзеля нагляднасці разгледзім яго парадкова:

Гаадзіны тройчы адпяваюў Мое ў «Добрай ночы», Ды ўсе дарэмна: Сон прапаў — Укралі вочы...

Ужо гэта, першае чатырохрадкоўе верша ніяк не можа нас задавальняць. «Сон прапаў — укралі вочы...» Як гэта зразумець: вочы ўкрали сон ці хто-небудзь трэці, старонні ўкраў пазятвы вочы? І тое, і другое — чымна, непрадлага, дрэнна.

Далей пачынаецца сюжэт верша, дзеля якога, уласна кажучы, ён гэта:

Што ты дзед Мароз вусаты, Лопнуць з зайздросці Дзяўчаты!

Святая канчаецца. І вась Данас працуе на пятах стыварым. Набліжаецца буйта.

Выходзіць вецер на паласе... Ен дзкія вяснуў над пятамі. І неба з чорнай баралой Зазыла гнейнымі вачамі Над пасівалаю вадой.

Данас змагаецца з азёрнай бурай. А буйта такая, што аж гужбы рвецца на пятах. Ен іх вяжа пад навалю хваляў. Але хваляў ўрэнне збіваеца Данаса з пята.

Выратовае яго пятагон-датын. І Данас, апытомнеўшы, шчаслівы, на ўсё мом свай душы адчуў сілу і красу дружба.

У паэме апісана вяселле маладога мацёра Казюкаса, які вярнуўся з Вільнюса з навукі і пачаў праводзіць электрычныя праводы, з сестраю Данаса Насцей. Аўтар выліў тут свай майстэрства, як кажучы, на ўсё. Тут з дакладнасцю і размахам паказана ўся вясельная абраднасць — і сватанне і «паваротнае». Апошнія гаворыць, што паміж вясельнай абраднасцю беларускай і літоўскай няма розніцы. Вось, напрыклад, як сваты намаўляюць Насцю, каб выйшла за Казюкаса:

— Насця, матылёчак, Сонечны клубочак, Не знайсці другога Жаніха такога: Казіе, як пушычку, Паянсе дзяўчынку...

Вось пад'язджаюць маладыя, якіх бацькі вітаюць хлебам-салю: Залату, Даругу Мані ў лоб лачку падуе, Серабро свай сялянкі Выцпрайчы хусцінка...

Але прышлілі хлопцы, каб адбіць Насцю. Разабралі два паркані — ну, так, як рабілася некалі, даўно: Падарожніцкая раць Вышла Насцю адбіваць, Уварвалася праз сены На вяселле апалчэнны.

І тут адбываецца традыцыйная слюбная пераклічка паміж сватам і слюбная пераклічка паміж сватам і

ты верш, і напісаны, і тут адначасова і ўнікае тое паучыце неўразумення, з якім мы чытаем верш да канца.

Хадзіў наведвацца сабрёу Пасіа работы І вобраз дарогі знайшоў На фота.

Пакінем у баку такі няўдалы выраз, як «вобраз... знайшоў на фота». Але справа нават не ў гэтым. Паэт перагружае лірычным верш такімі падрабязнасцямі, якія не маюць ніякага зношэння да задумкі твора. Навошта і спатрабілі аўтару сябры і свае візіты да іх? Успомніўшы пра сяброў, аўтар прымушае нас задзець яшчэ адно пытанне: а хто яны, гэтыя сябры, і чаму імяны яны, а не ён, паэт, захаваў фота блізкага яму чалавека?

Якраз у гэтым месцы мы чым збытэжаны голас аўтара: а я не вінаваты, што перада мной такі не здагадлівы чытач; у лірычным вершы ўздзейнічае і тое, што сказана, і тое, што не сказана, што зыходзіцца ў падтэкстце...

Правільна, уздзейнічае. Але імяна неадказанае (мэтазгодна, прадумана неадказанае), а не тое, што скажана залішне: у белы свет, як у калянку. У таго ж М. Шкіданова, на якога мы спасыляліся вышэй, ёсць такія радкі — бліскучы ўзор лірычнай недагаворанасці: «Я на дзе станюць многіх выдзіл жаншчыну олю...» Што б сталася з гэтымі радкамі, калі б паэт дадаў: жанчына, якую я часта бачу «на дзе станюць многіх», два месяцы пражыла без прапіскі на Канале Грыбзядова № 412... Вернемся, аднак, да верша Д. Сасева «Маяк».

Мне быў знаём арыгінал І сэрцу родны, — няўмольны лёс Прайшоў, забраў рукой халоднай...

Арыгінал (ды яшчэ «знаём») — якое халоднае, чужое слова! А «няўмольны лёс», што «рукою халоднай» забраў дзівучы, — немага ж, на самай справе, сёння пісаць такімі збытэжымі словамі, такімі дапагопа-старымі алегорыямі.

Мо думаў, што зміраўся я: Так быць павіна... Ды асвятліў партрэт-мак Шляхі успамінаў...

Зной недакладнасці і няяккі. Уражанне частасці штурча перабольшанага і непатрабнага пакідае сусветства кніжна-алегорычна «мак» з бытавым хатнім «фота», або «партрэтам». Скажам проста: партрэт бярэ на сябе ў далдзеным вы-

«Паваротніцкая раць» адваўвае ў свата, як выкуп за Насцю, трыпаць бутляў віна. Узвілася літоўская песня, якой «у хаце цесна»:

Сяля я Руту-мату І лілю селя, Як палесткі, Маладыя Вёсны я развеела.

Скачучы «Лявоніку», «Мяцеліцу», «Юрку», «Бычка». З песняю ўвайшлі латышы:

Вей, вецер, вей, Човен мой смейся Падганяй у мору, Пут, вей...

На вяселлі прысутнічае нават ласны дзед-качалчкі Даўкшта, які сумуе па сестце, што расла над возерам і якую нехта зразаў. І ён часта гаворыць аб смерці. На вяселлі яму радзіць:

Дзед, сонсонку Забывай, Сябе жонку Выбяр.

Паэт канчае паэму гімнам дружбе народаў:

Калі гарыць пажар усходу Па-над азёрнаю вадой, Ідуць на працу ты народы, Як ты браты, саміей адной. Рабочы Беларусы паслала, Паслалі Латвія, Літва, — Абараніла іх Мамавала.

Хачу сказаць яшчэ крыху аб якасці перакладчыкаў. З усёго тэксту відаць, што перакладчыкі напранаваді руна, старанна, з любоўю. Захаваны ўсе дэталі, адценні, каларытнасць пейзажу, характэрныя людзей і та жывава, імяны, дыялекты, што праівае ўсю паэму, унёс час не дае ад адваротна.

«Паэма братэрства» Эдуардаса Межалайска — малаўнівая і казачная песня, як песня таго вайдалота, што прышоў на княжыцкі пір, каб працягнуць струнамі. Межалайскі прышоў са свай песняй на будні і свят працы і выклікаў у нас жыццядарнасныя пачуцці хараства працы і дружбы. За гэта яму наша сяброўскае дзякуй.

падку яна неўласціва яму функцыя. Потым, як можна асвятліць «шляхі успамінаў»? Маякі, як вядома, існуюць для таго, каб марскія судны не збіліся з курсу. А дзе, у якім месцы верша «Маяк» аўтар гаворыць, што яму патрэбны восткі арэнірцы па жыццёвых дарогах, што ён часам блукае і не знаходзіць шляху? Нельга ж лёгкадумаць, павярхоўна абходзіцца з тэмай, нельга, каб толькі называць, а не вытлумачыць, яна павіна са «эпідэтыка» і ніякі спасылкі на «эпідэтыка» не могуць апраўдаць свавольства ў абходжанні з лірычным матывам, адсутнасці логічнай і кампазіцыйнай паслядоўнасці ў разгортванні лірычнага сюжэта.

А між тым, верш Д. Сасева «Маяк» якраз і рухаецца наперад восткімі штуршкамі, і рух гэты чыста механічны: яшчэ радок, яшчэ строфа, — унутранае, арганічнае развіццё ў ім адсутнічае.

Нібыта, рослі на зло, Знаёмая вочы смяюцца, Дыхаюць цяплом красы дзявочай...

Вось табе і на! А мы ўжо гатовы былі паверыць, што жаўчына, пра якую расказвае паэт, сапраўды адзігалла ў яго жыцці нейкую важную ролю. Аказваецца, гэта была проста «знаёмая», адна з многіх, выпадкова сустрачы чалавек. Так, адным неасцярожным словам аўтар забурбае тое, што ён старанна ўзводзіў у паэрыіх строфах, і вяртае паэзіі жыццёвае з'ява становіцца проста жылкам з жыцця, здарэннем, з якім паэзія ніяк чаго рабіць...

Верш «Маяк» — яркі прыклад таго, як жорстка помпшчыць на сябе наўмольна паэта збытэжымі алегорыямі, якія не маюць ніякага зношэння да задумкі твора. Аўтар гэтага ён павінен мець перад сабой тэкст, які максімальна набліжаўся б да гутарковай мовы народа. У нас жа гэта далёка не так.

Напрыклад, мова радзкіх палітычнага вышчання ў нас амаль не адрозніваецца ад газетнай: Яна — задатка сухая, напоўненая шматлікімі лічымамі, дыдактычнай, ментарскай.

Няма яшчэ «газетна-кніжнага» назіраецца і ў перадачах мастацкага вышчання. Больш гэта датычыцца нарэшца. Можна зраўмеда неабходнасць нарэшца для радзівяччання. У нарэшце можна больш апераўна паказаць нашага сучасніка. Але мы частей паказваем не самога чалавека, а наіскаем на лічы, на тэхніку. Задача ж мастацкага твора — перш-наперш вобразна раскрывіць унутраны свет нашага чалавека, будаўніка камунізма. Наогул, у нас яшчэ далёка не асвасаны гэты жанр, прычыны яго падачы на радзів.

Не пазбыліся газетна-кніжнага штампата і другія перадачы мастацкага вышчання, як, напрыклад, іспініроўкі, літаратурна-музычныя мантажы, прывядзеныя перадачы (рэдакцыя вышчання для дзівей).

З усёго гэтага вынікае: калі радзів не стварыла яшчэ сваю мову, дык яна не стварыла і свай літаратуры. Бо якая ж можа быць радзів літаратура без радзівёвы.

Хіба ж створана ў нас свая радзів-драма, радзів-паэма, радзів-аповесць, радзів-наведа (пра радзів-нарэшце ўжо гаворылася)? Нічога гэтага няма і не робіцца ніякіх захадаў, каб яно было. Мне могуць запярэць, што гаворачу пра драму, я забўваў на іспініроўку. Так, мы даём шмат іспініроўкаў, і навуцціліся ядронна іх рабіць, але ж іспініроўка, як вядома, ніколі не была паўнацэннай заменай жанра драмы.

У чым жа прычына, што радзів да гэтага часу не стварыла свай літаратуры? Прычына ў тым, што

Навошта гэта замыканне ў коле вузка літаратурных матываў? Не будзем прыводзіць прыклады моўнай неахайнасці маладога паэта, прыкладаў недастаткова ўважлівага абходжання з элементарнай логікай. Падрэслім самае важнае: Даніла Сасеў — зольны паэт, і яму трэба ў самым пачатку свайго творчэства ў саўмяшчэнні ўсю меру адказнасці перад чытачом, якому ён бярэ на сябе, уступіўшы на нялёкі шлях паэтычнай творчасці.

Р. СТРАЛЬЧУК.

3 канцэрт — у горад

Па запрашэнню Сморгонскага раённага Дома культуры калектыву Заляскага сельскага Дома культуры выехаў у горад Сморгонь з канцэрт мастацкай самадзейнасці.

Хор пад кіраўніцтвам камсамоўкі Марыі Даліскай выканаў песні аб Леніне, аб міры, аб дружбе. Велікі поспехам карысталася ў гледачоў аднактовная п'еса «3 носам» Э. Валасевіча.

Танцавальны гурток выканаў танцы «Ганак», «Калрыло», «Малдавецку». Гэтым калектывам кіруе старшая піянерражыцятка Аляксандра Гардзевіч.

Велікі поспехам у гледачоў карысталася выступленні самадзейных артыстаў Веры Канапацкай, Веры Гісіч, Яніны Паўлюкевіч і іншых.

СЛОВА У ЭФІРЫ

ТВОРЧА ТРЫБУНА

П. ДАЊЛАУ, галоўны рэжысёр Беларускага радзів

Радзів мае свае ўласцівыя адрозніа: гук, гук-слова, музычныя гукі, гукі жывоў і мёртвай прыроды. Але галоўным з іх з'яўляецца слова. Імяна ў слове заключана тое, што адрозніае радзів нават ад тэатра і кіно, для якіх слова таксама мае вельмі важнае значэнне. Велізарнае, ды не адзінае. Але гэта і без слова можа быць тэатр (пантаміма, балет), а кіно было яшчэ нядаўна нямым. Радзів ж у сучасным яго разуменні немагчыма нават уявіць сабе без слова.

Калі ў тэатры літаратура выкарыстоўваецца толькі ў жанры драматычнай, дык на радзів гучаць эпас, лірыка, драма, нарэш, карэспанданцыя, замалеўка, фельетон. І ўсе гэтыя жанры маюць на радзів аднолькава правы. Наводнаму з іх нельга адаць перавагу. Кожны па-свойму ўздзейнічае на слухача праз жывое слова — слова дыктара, чытальніка, акцёра. І не ўсё ў літаратуры будзе аднолькава ўспрымацца, а толькі тое, што будзе разлічана на ўспрыманне вухам. Асольне вынік неабходнасць спецыфічнасці мовы радзів, асаблівага яе стылю. Радзіву і кожнаму чалавеку, які піша для радзів, трэба ўвесць час мець на ўвазе, што ён піша адразу для соцень тысяч людзей, розных па адукацыі, палітычнай падрыхтоўцы, узросці.

Сярод радзівячч радзів вельмі многа гаворыцца аб мове перадач. І тэатрычна гэтага размовы бышам бы не марныя. Усе мы сыходзімся на тым, што ў радзів павіна быць свая мова: лаканічная, вобразная, блізкая да народнай. Мы пагаджаемся і ў тым, што такая мова павіна быць уласціва ўсім нашым перадачам, а не толькі мастацкім. Гаворым, што кожнае слова, якое выходзіць з рэдактарскага і прыёмніка, павіна не толькі адразу быць зразумелым слухачу, а і даходзіць да яго сэрца. Але на практыцы мы яшчэ моцна трымаемся за «газетны» стыль, за кніжнасць мовы.

Усё гэта ў тым, што некаторыя нашы рэдактары не валодаюць дадаткова той мовай, на якой яны закліваюцца працаваць. Як ні парадкава, але ў беларускай радзів гэта ў год кіраўніцтва выдае загалі аб вывучэнні беларускай граматыкі. Нават і сёння ёсць у нас яшчэ рэдактары, якія рыхтуюць рукапісы па рускай мове і даюць машыністы для перакладу на беларускую. Вядома, дзе тут ужо даць пра якасць мовы, яе сакавітнасць, даходлівасць. Каб нашы перадачы былі па-сапраўднаму даходлівымі, дыктар павінен не чытаць, а размаўляць з слухачом. А для гэтага ён павінен мець перад сабой тэкст, які максімальна набліжаўся б да гутарковай мовы народа. У нас жа гэта далёка не так.

Напрыклад, мова радзкіх палітычнага вышчання ў нас амаль не адрозніваецца ад газетнай: Яна — задатка сухая, напоўненая шматлікімі лічымамі, дыдактычнай, ментарскай.

Няма яшчэ «газетна-кніжнага» назіраецца і ў перадачах мастацкага вышчання. Больш гэта датычыцца нарэшца. Можна зраўмеда неабходнасць нарэшца для радзівяччання. У нарэшце можна больш апераўна паказаць нашага сучасніка. Але мы частей паказваем не самога чалавека, а наіскаем на лічы, на тэхніку. Задача ж мастацкага твора — перш-наперш вобразна раскрывіць унутраны свет нашага чалавека, будаўніка камунізма. Наогул, у нас яшчэ далёка не асвасаны гэты жанр, прычыны яго падачы на радзів.

Не пазбыліся газетна-кніжнага штампата і другія перадачы мастацкага вышчання, як, напрыклад, іспініроўкі, літаратурна-музычныя мантажы, прывядзеныя перадачы (рэдакцыя вышчання для дзівей).

З усёго гэтага вынікае: калі радзів не стварыла яшчэ сваю мову, дык яна не стварыла і свай літаратуры. Бо якая ж можа быць радзів літаратура без радзівёвы.

Хіба ж створана ў нас свая радзів-драма, радзів-паэма, радзів-аповесць, радзів-наведа (пра радзів-нарэшце ўжо гаворылася)? Нічога гэтага няма і не робіцца ніякіх захадаў, каб яно было. Мне могуць запярэць, што гаворачу пра драму, я забўваў на іспініроўку. Так, мы даём шмат іспініроўкаў, і навуцціліся ядронна іх рабіць, але ж іспініроўка, як вядома, ніколі не была паўнацэннай заменай жанра драмы.

У чым жа прычына, што радзів да гэтага часу не стварыла свай літаратуры? Прычына ў тым, што

Навошта гэта замыканне ў коле вузка літаратурных матываў? Не будзем прыводзіць прыклады моўнай неахайнасці маладога паэта, прыкладаў недастаткова ўважлівага абходжання з элементарнай логікай. Падрэслім самае важнае: Даніла Сасеў — зольны паэт, і яму трэба ў самым пачатку свайго творчэства ў саўмяшчэнні ўсю меру адказнасці перад чытачом, якому ён бярэ на сябе, уступіўшы на нялёкі шлях паэтычнай творчасці.

Р. СТРАЛЬЧУК.

3 канцэрт — у горад

Па запрашэнню Сморгонскага раённага Дома культуры калектыву Заляскага сельскага Дома культуры выехаў у горад Сморгонь з канцэрт мастацкай самадзейнасці.

Хор пад кіраўніцтвам камсамоўкі Марыі Даліскай выканаў песні аб Леніне, аб міры, аб дружбе. Велікі поспехам карысталася ў гледачоў аднактовная п'еса «3 носам» Э. Валасевіча.

Танцавальны гурток выканаў танцы «Ганак», «Калрыло», «Малдавецку». Гэтым калектывам кіруе старшая піянерражыцятка Аляксандра Гардзевіч.

Велікі поспехам у гледачоў карысталася выступленні самадзейных артыстаў Веры Канапацкай, Веры Гісіч, Яніны Паўлюкевіч і іншых.

ТАК ПАЧАЛОСЯ ТВОРЧАЕ ЖЫЦЦЕ

Каля паўгода назад у тэатральным жыцці рэспублікі адбылася змяняльная падзея: быў створаны Дзяржаўны ансамбль танца БССР. 30 юнакоў і дзяўчат былі залічаны ў штат гэтага невялікага калектыву і юрыдычна атрымалі прафесію артыстаў. Але скажам шчыра: большая палова іх у мінулым — удзельнікі мастацкай самадзейнасці заводаў, прадпрыемстваў, калгасаў, людзі, якія любяць сцэну, людзі, якія марылі аб сцэне з дзіцячых год. Яны па сутнасці яшчэ будуць артыстамі. Дзеля гэтага дэбютныя марты трэба адмовіцца ад многага: юнакам — ад папарацю, дзівачкам, можа, і ад залішняга салодкага, тым і другім — ад частага наведвання кінааудыторыяў.

Чацвёрты месяц запар, дзень у дзень з раніцы да вечара ў зале ідуць заняткі. Дзяўчаты трэнеруюцца каля станка, юнакі — адрацоўваюцца асобныя рукі. Дзевяціцца — ужо ўсё, лепш не зробіш, хутэй не павернешся. Але мастацкі кіраўнік Аляксандр Рыгоравіч Апанасенка не здаволена. Ён ішоўкі назірае за рэжысёрамі і бачым прывагор выносіць юнаку: — Яшчэ недастаткова. Можна лепш. Вы зробіце лепш...

Лёгка сказаць і зноў пачынаецца напружаная трэнерука, ад якой увечары нысць і спіна, і ногі, і брушны прэс. У адных хутэй атрымліваецца тое, што патрабуе кіраўнік. У другіх не адразу. Гэта зразумела і натуральна. У маладых артыстаў у індывідуальным мінімуме былі розныя спецыяльнасці. Вось, напрыклад, саліст Барыс Пракудзін. Да ансамбля ён — сакратар камсамольскай арганізацыі друкарні імя Сталіна. Пракудзін і раней удзельнічаў у гуртку мастацкай самадзейнасці. Але там — адна справа. Наўдала атрымлівацца табе — безумоўна, крыўдна, ды бяды да невялікай. Гледчы не будуць папракаць. А вось тут... Чацёр Барыс Пракудзін усё сваё майстэрства аддае вывучэнню танцавальнага мастацтва.

Прынялі ў ансамбль быліючы тэатральны Мінскага камвольнага камбіната Тамара Елісеева. На камбінате яна працавала круцільшчыцай і таксама ўдзельнічала ў танцавальным гуртку. Артыстычныя здольнасці дзяўчыны заўважылі. Чацёр Елісеева дамаглася пільнага выхавання.

Ды ці толькі пра яе адну можна гаварыць. Вось былыя работніцы Мінскага гадзіннікавага завода Ізабела Грахоўская, слесар Мінскага хлебавады нумар два Аляксандр Дзятко, выпускніца Рэспубліканскага хэраграфічнага вучылішча Святлана Яскевіч, былыя выхаванцы дзіцячага дома Ю. Шумская, В. Дакука, Л. Вільт, дэмабілізаваны старшы матрос Валентын Трыфанюк — усё яны танцоры з добрымі дадзенымі.

За кароткі час ансамбль падрыхтаваў адрозненні беларускіх і рускіх народных і сучасных танцаў. Канчаткова апрацаваны пакуль што тры — «Лявоніха», «Беларуская маладзёжная сюіта» і «Румунскі танец». Днямі ў маладых артыстаў было свята: яны паказалі сталінным гледцам свае першыя работы. Колькі хвалявання было перад выходам на вялікую сцэну! Бадай, не памылімся, калі скажам, што гэтыя хвіліны запомніцца на ўсё жыццё.

Апрачаты ў цудоўныя касцюмы, ансамбль дэбютаваў «Беларуская маладзёжная сюіта» і «Румунскі танец». Імклівыя рукі, тапавантэнае выкананне, запал — усё скарыла гледачоў. Яны доўга апладыбрвалі маладым выканаўцам, жадаючы ім дэлеціх пільных поспехаў у прапагандзе Беларускага мастацтва.

І. ГАРПЕНІК.



На здымках (зверху ўніз):
1. Мастацкі кіраўнік ансамбля А. Апанасенка праводзіць рэжысёрскую работу з выканаўцамі «Румунскага танца»;
2. Салістка Святлана Яскевіч — адна з выканаўцаў «Румунскага танца»;
3. Да пачатку канцэрта засталася менш гадзін, і Тамара Елісеева пачала грыварукаваць;
4. Гледцам паказваецца «Беларуская маладзёжная сюіта».

«БЕЛЫЯ НОЧЫ» на экране

«Для новага чалавека, які нараджаецца рэвалюцыяй і садаеінічае яе перамоце, бадай, амаль непрастойна не ведаць такога волата, як Дастаеўскі...» — пісаў Луначарскі. Гэтымі словамі кіраваў вядомы саветнік кінарэжысёра Іван Пыр'еў, прыступаючы да экранізацыі твораў выдаўца рускага пісьменніка-гуманіста. Яго фільм «Дыёт» быў добра прыняты нашым гледачом і меў значны поспех за мяжой. Ужо ў гэтай рабоце адчуваецца беражлівае стаўленне пастаноўшчыка да літаратурнай першакрыніцы і глыбокае пранікненне ў духоўны свет герояў.

Многія замежныя кінастудыі за апошнія гады паставілі рад фільмаў па романах і апавесцях Дастаеўскага. Рознымі рэжысёрамі ў розных краінах экранізаваны «Белыя ночы», «Дыёт», «Браты Карамазавы», «Белыя ночы» і іншыя творы пісьменніка. Але для ўсіх гэтых карцін характэрна адно: нехайнае стаўленне да творчасці аўтара. Так, напрыклад, у франка-італьянскім фільме «Белыя ночы» дзеянне перанесена ў сучасную Італію. Больш таго, Насценка і Летуценнік па ходу дзеяння фільма захоўваюць у сучаснае кафе і ва ўгоду публіцы заўзята танцоўчы модны п'япер на Захадзе рок-н-рол. Справай гонару для свеціка кінематографістаў з'явілася ўвабленне на экране вобразу Дастаеўскага. І за гэтую велімі цяжку, але ганаровую задачу ўзяўся рэжысёр Іван Пыр'еў, які здолеў у сваіх фільмах «Дыёт» і «Белыя ночы» што вышпучаны дзямі на экран нашай рэспублікі, раскрыць глыбокую гуманнасць і тонкі псіхалагічны аналіз творчага стылю Дастаеўскага.

«Белыя ночы» — рамонтны і глыбока лірычны апавесць. На сваіх маштабах гэта камерны твор, у якім велімі мала дзеяння; таму ён асабліва цяжка для пераносу на экран. У апавесці, або ў сентыментальным романае, які называў «Белыя ночы» сам Дастаеўскі, пісьменнік звярнуўся да сваёй любімай тэмы летуценніка. Галоўны герой фільма Летуценнік, ролю якога таленавіта праводзіць артыст А. Стрыжанюк, бедны пецярбургскі чыноўнік, інтэлігент, романтик, чалавек чыстай і высакароднай душы. Ён жыве ў свеце непавідаўных летуценняў. Яму варожы абывацельскі, мішанскі затхлы свет, варожая ўся страпанная рэчаіснасць, што акружае яго. У гэтым свеце пошласці, нажывы, ілжы Летуценнік адчувае сабе лішня, непатрэбным і непрыстасаваным. Чалавек вялікай духоўнай культуры, ён стараецца не заўважана пошласці, дробных сварак. Каб адыйсці ад цемрашальства, ён будзе ў сваім уяўленні паветраўна палатні і тут, у святле летуценняў і фантазіі, знаходзіць сваё шчасце.

Выдатны акцёр А. Стрыжанюк тонка здолеў перадаць з экрана характар Летуценніка, на дзіва частага, паэтычнага чалавека, але сабата і бязвольнага, які не здолеў знайсці свайго месца ў жыцці. Мы бачым, што жыццё Летуценніка, пагружана ў фантастычны свет — п'ястое і бескарэнае. Яно змрочнае і трагічнае для такога добрага, прыгожага сэрца і душой чалавека, якім з'яўляецца гэты дробны, непрыкметны пецярбургскі чыноўнік. Расказваючы пра вялікае каханне, што ўспыхнула ў душы Летуценніка пасля сустрэчы з Насценкай, артыст А. Стрыжанюк паказвае высакароднасць свайго героя, яго бескарэсінасць. Гэта ён, Летуценнік, шчыра жадаючы каханай дзючыне шчасця, дапамагае Насценцы набыць яго з тым, каго яна даўно і гарача кахае.

Летуценнасць галоўнага героя «Белых ночей» ёсць не што іншае, як асабісты і магчыма, мізвольны пратэст супраць свету пошласці. Пастаноўшчык карціны Іван Пыр'еў у кожным кадры і ў кожнай сцэне імкнецца падкрэсліць, што «ўся светлая сутнасць душы Летуценніка была бескарэсней для грамадства». І сапраўды, жыццё прайшоў міма гэтага выдатнага паэтычнага рамонтніка, які не здолеў аддаць сваё сімні служэнню высокім чалавечым ідэалам. Адсюль яго адзінота і самаадрачэнне.

Самымі дарагімі хвілінамі ў жыцці Летуценніка былі п'яць начэй, праведзеных на вуліцах і набярэжнай Пецярбурга разам з чароўнай Насценкай, цудоўнай і любай дзючынай, якая жыла і кахалася. Але і Насценка для мяккага, маральна чыстага Летуценніка становіцца толькі чароўнай дзючынай, якая абудзіла на некаторы час яго цікавасць да жыцця. Гэта былі п'яць начэй сапраўднага, ні з чым не параўнанага жыцця! Неадрама ў фінальных кадрах фільма Летуценнік, звяртаючыся да гледача, гаворыць: «Так, ці могуць яны хоць у чым-небудзь параўнацца з тымі дурнымі міражамі і дзючынамі, якім я аддаў сваю маладосць!»

Над фільмам «Белыя ночы» і пастаноўшчыкам Іванам Пыр'евым працаваў у асноўным той жа творчы калектыў кінаработнікаў студыі «Маасфільм», які экранізаваў роман «Маасфільм». Тут мы зноў сустрэліся з апэратарам В. Паўлавым, мастаком С. Волкавым, гукааператарам Т. Індзілай і іншымі. Падборачы акцёраў для фільма «Белыя ночы», пастаноўшчык імкнуўся знайсці выканаўцаў, якія абліччам найбольш блізка падыходзілі б да герояў, апісаных Дастаеўскім. Трэба адзначыць, што рэжысёру гэта ўдалося. Усе без выключэння выканаўцы як галоўныя, так і другарадных ролей па стылю акцёрскай ігры імкнуцца да смелага вырашання тэмы, ствараючы пры гэтым рэальныя характары сваіх герояў. Нельга забыць цудоўную ігру В. Паўлава (Бабуля), А. Федорынава (Жылец), С. Харытонавай (кухарка Фёкла). Гэтыя жывыя і надолга запамінальныя вобразы створаны выканаўцамі псіхалагічна тонка, з поўным разуменнем творчасці вялікага рускага пісьменніка.

Маладая артыстка Л. Марчанка, якая валодае асаблівай чароўнасцю, аднолькава ўдала перадала вяселасць, смутак і сур'ёзнасць любай і чыстай Насценкі.

Рэзкім кантрастам адрозніваецца ў выкананні артыста А. Стрыжанюка Летуценнік і яго рамонтны-фантастычны свет ад свету, у якім жыве іншыя дзючыны асобы.

Аўтар сцэнарыя і пастаноўшчык Іван Пыр'еў яшчэ раз дэманструе ўмелнае дамаганна драматычнага эфекту не шляхам выбару адных толькі драматычных момантаў жыцця, а шляхам стварэння драматычных калізій ва ўсёй іх шматграннасці.

Зварот да творчасці Дастаеўскага — несумненна вялікая заслуга Пыр'ева і разам з тым натуральнае, аргументнае развіццё яго творчага шляху. Менавіта гэты рэжысёр, які ўжо даў цікавыя вопыты экранізацыі твораў Дастаеўскага, павінен быў паставіць перад сабой велімі цяжкую задачу экранізацыі светлай пазмы пра фантастычную мару, пра шчасце, пра жыццё, падмненнае летуценнасцю. Багата выдумка і выключная вынаходлівасць у вырашанні кампазіцыйнага твора знайшлі сабе прымяненне ў рабоце таленавітага пастаноўшчыка.

Аператарам карціны «Белыя ночы» зазначана амаль бездакорна. В. Паўлаў у гэтым фільме паказаў сабе як тонкі лірык. Асабліва ўдалася яму аянаць пазыі пейзажа старога Пецярбурга. Апроч таго, тут жа варта сказаць, што ў фільме не адчуваецца разрыву паміж натурай, павільнымі і камбінаванымі здымкамі: дамы на набярэжнай, намалёваныя мастаком, зліваюцца з натурай і адзінае жываціснае цэлае.

Фільм «Белыя ночы» мае поспех у гледачоў. Энтузіязм пастаноўшчыка, зусім спецасаблівы падыход да экранізацыі Дастаеўскага і вера ў важнасць перанясення класічнага твора вялікага рускага пісьменніка-гуманіста на экран у многім спрыялі гэтаму поспеху.

Яўр. КРУПЕНА.

Філатэлісты і кітагандаль

— Дзяўдэчка, пакажыце, калі ласка, ваш запалкавы каробок.
— Няма.
На другой вуліцы зноў хлапчкі прыстаюць да таго ж «дзяўдэчка», каб абмяняць этыкетку ад каробка.
А гэты ж «дзяўдэчка» — работнік Віцебскага кітагандалю.
«Дужа надакучлівыя дзеці» — думае работнік кітагандалю, — то этыкетку ім абмяняюць, то прыходзяць, каб набыць калекцыю марак.
Хочанца спытаць у работніку Віцебскага кітагандалю, чаму ў кітжаных магазінах Мінска, Мінска можна набыць калекцыю марак і этыкетак, а ў Віцебску ні ў адной кітжані не гандлююць імі?
М. РУДЗІН, інжынер-канструктар. Віцебск.

Выдатны нацыянальны талент

Выстаўка партрэтаў і малюнкаў польскага мастака Яна Матэйкі (1838—1893) у Дзяржаўным мастацкім музеі БССР знаёміць гледача з тым бокам творчасці мастака, які звычайна засланюець яго славу гістарычных карцінаў. На выстаўцы мы бачым перахлестныя ўзоры яго партрэтаў жывапісу і выдатныя малюнкы з музейных збораў Варшавы, Пазнань, Брацлава, Бытома і Кракава.

Творчасць Яна Матэйкі набыла выключнае значэнне не толькі дзякуючы вялікаму таленту мастака, але і з прычыны асаблівага становішча гістарычнага жывапісу ў Польшчы. У краіне, якая не мела нацыянальнай незалежнасці, непасрэдна пасля паўстання 1863 года гістарычная карціна становіцца асабліва сэнс: узгадваючы мінулае, яна дапамагае змаганню. Сіла Матэйкі ў тым, што ён здолеў стварыць гістарычны карціну, якая адпавядае такім патрабаванням. Не спыніўшыся на сцэнах з прыдворнага жыцця і перадачы асобных эпизодаў, якія няхай называюць «побіт і мараль міжнэмна перадаюць побіт і мараль міжнэмна жывапісу Заходняй Еўропы, Ян Матэйка пайшоў значна далей. Ён паспрабаваў адлюстраваць польскую гісторыю ў яе найбольш значныя падзеі, стараючыся раскрыць іх прычыны і сэнс, узіць з гісторыі ўрокі для сучаснасці. Гэта была сапраўды грандыёзная задумка. Матэйка глядзеў на сваё мастацтва як на грамадзянскі абавязак і выконваў яго з выключным дзючыным гарэнем і пільнасцю. «Для стварэння свайго вялікага цыкла польскай эпопеі партрэтаў былі гіганцкія сілы і адданая душа. Так, у гэтым невялікім цэлае жыла сапраўды гераічная душа...», — так ацаніў І. Рэпін подзвіг вялікага жыцця мастака.

Гістарычныя сюжеты Яна Матэйкі прадстаўлены на выстаўцы некалькімі работамі. Пра драматызм і псіхалагічную насычанасць вобразаў мастака можна меркаваць па карціне «Станчык на бялю ў каралеўні ў Вавелі» (1861).

Глыбока краінае карціна «Віт Ствош з унучкай» (1865). Ствош (1447—1533) валодаў разнастайнымі талентамі: быў скульптарам, жывапісцам, графікам, умеў адліваць і заліваць. У кракаўскай касцёле св. Марыі для алтара ён стварыў калі дзюхот драўляных скульптур, якія вызначваюцца вялікім майстэрствам. У карціне сіялога старога мастака, праслаўленага сваім паэтычным мастацтвам, дзючыныка-унучка падводзіць да скульптуры, створанай ім некалі ў росквіце творчых сіл. Вочы яго ўжо нікога не бачыць, адно рукі могуць яшчэ адчуць усю прыгажосць некалі створаных ім выдатных твораў. Твар, рукі і ўся фігура старога поўны напружання.

Мошнае ўражанне пакідае палатно «Капернік» (1875). Вялікі аучоны-астраном паказаны ў момант высokaга душэўнага ўздыму, калі для яго пасля раду вылічэнняў і назіранняў адкрываюцца новыя, устаноўленыя ім законанерайсці руху нябесных смяці. Нягледзячы на крыху афектаваны тэатральны жэст, мастак усё ж дасягае пастаўленай мэты — перадаць адчуванне захвалення таленчыка перад раскрытымі яму тайнамі прыроды.

На выстаўцы Матэйка паказаны найбольш поўна як партрэтст. І Станчык, і Віт Ствош, і Капернік —

гэта, перш за ўсё, партрэты выдатных гістарычных асоб. Гістарычным партрэтаў на вялікіх палотнах паярэдзіла партрэтныя зямды мадэль, якія мастак шукаў навокал. Мадэль павінен быць падобным на ствары партрэтаў, а таксама адпавядаць канкрэтнай гістарычнай фігуры. У вялікіх кампазіцыйных мастак умеў спалучыць мноства такіх партрэтаў людзей, ахопленых пільнасцю, пацучуем абавязку.

У партрэтны жывапіс Матэйкі ўключана апроч гістарычнага і сучаснага яму партрэт. Пры гэтым неабходна адзначыць, што многія партрэты Матэйкі ў перыяд росквіту яго творчасці вызначваюцца спецасаблівай манерай. Гэтая манера характэрная тым, што ў партрэтны жывапіс Матэйка перанёс са сваіх гістарычных карцін грандыёзнасць, значнасць адлюстраванага, глыбокі псіхалагізм. Такі партрэт старога Кракава Сейма Мікалая Зыблэвіча (1882), які вызначаецца спалучэннем фону, падраднага касыюма, рэталі з вялікім і ўдаларым тварам; партрэт знаціна польскага ўрача, прафесара Ягелонскага ўніверсітэта ў Кракаве Іозефа Дзітла (1864). Апошні здоліў жывапіснымі прыёмамі і псіхалагічнай насычанасцю. Мастак падкрэслілае, што гэта чалавек поўны ўпэўненасці і годнасці, мошна, велімі энергічна асветлены яго твар, выразіна сіяністы вялікія рукі. Вобразнаы сродкі простаы, скупыя.

Польныя экспрэсіі, глыбока рэалістычныя і простаы па кампазіцыі партрэты бацькі (1877), дачкі Беаты з канарыйкай (1882), сына Георгія (1882).

Вялікую цікавасць уяўляе аддзел малюнкаў Матэйкі. Усе малюнкы ўобразы з вялікай калекцыі, так званага «Слоўніка», або «Скарбіцы», якая

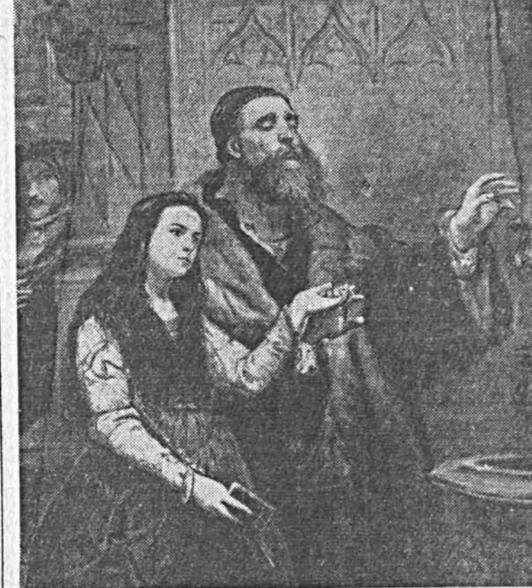
складаецца больш чым з 6000 экзэмпляраў, накопленых на працягу ўсяго жыцця Яна Матэйкі.

Малюнкы Матэйкі можна падзяліць на дзве групы. Першая група з'яўляецца спецасаблівай настольнай энцыклапедыяй, якая служыла мастаку пры стварэнні гістарычных кампазіцый. Гэтая маса малюнкаў архітэктурных і надмагільных помнікаў, пейзажаў, розных касыюмаў, зоры і партрэтаў з'яўляецца доказам свецкай працавітасці мастака і яго рэсчышча аб яго віртуознай тэхніцы рэсчышча. На ўсім, на самай малой драбязі — адзнака вялікага таленту драбязі.

Другая група — малюнкы сатырычнага характару. Частка з іх адносіцца да асабістага жыцця мастака: «Із — карыкатура сына», «Муж і жонка Матэйкі з дзючыняй», «Сям'я Яна Матэйкі — жонка, дзеш і мастак, які піша карціну», «Капернік». Другая частка — сімны і карыкатуры, падгляданыя мастаком крытычных адносінаў Матэйкі да арыстакраты. Аб сіле карыкатуры можна меркаваць па наступным факту. Калі пасля смерці Яна Матэйкі праз п'яць год (1898) выйшла кніга «Ян Матэйка. Час далейшых год да ханца жыцця мастака» з мноствам сатырычных малюнкаў, дык яна была скуплена ворагамі мастака і знішчана.

В. Стасаў пісаў пра Яна Матэйку: «Ён быў адной з буйнейшых велічынь мастацкай Еўропы XIX стагоддзя». Слава польскага майстра застаецца незабыўнай. У яго мастацтвае ярка і поўна выявіліся мастацкі гены польскага народа, свабодналюбны дух польскага нацыі.

Р. БАДЗІН, навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага музея БССР.



Карціна Яна Матэйкі «Віт Ствош з унучкай».

Самадзейныя скульптары і мастакі

Пятнаццаць год жыве ў вёсцы Залесе Сморгонскага раёна самадзейны скульптар і мастак Аляксандр Іванавіч Жываеў. Калісьці яго велімі хацелася стаць рабочым, працаваць на заводзе. Мара Аляксандра ажыццявілася. Ён стаў слесарам трыадкага разраду. Але здарылася няшчасце: онек страціў правую руку.

Не ў яго характары сядзець без справы. Ён прыгадаў дзіцячыя гады і сваю сільнасць да мелявання. Вырэшыў вучыцца пісці і меляваць левай рукой. Настойлівасць і ўпертасць перамаглі.

Аляксандр Жываеў паступіў у мастацкі тэхнікум і дамогся здайснення пастаўленай мэты, вучыўся не толькі жывапісу, але і скульптуры. На жаль, скончыць тэхнікум яму не ўдалося. Пасля вайны Жываеў прыязджаў ў вёску Залесе і становіцца самадзейным скульптарам і мастаком.

Цяпер працы Жываева штогод экспануюцца на абласной і рэспубліканскай выстаўках. На абласную выстаўку, якая наўдала адкрылася, Жываеў прадставіў скульптурны партрэт Карла Маркса і Фелікса Дзяржынскага (гін). Вялікім поспехам карыстаўся яго скульптура «Дзярка» і трохфігурная кампазіцыя «Дзючыны патрэбны мір».

Экспанаты самадзейнага скульптара дэманстравалі ў Маскве на Дзедаў Беларускай літаратурнай мастацтва і ў час VI Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў.

Цяпер Жываеў збіраецца выканаць скульптурны партрэт дзяркі калгаса «Шлях да камунізма», дзютата Вярхоўнага Савета БССР Юзафа Францавіча Гакучы і старога падпольшчыка ў Заходняй Беларусі, цяпер старшыні калгаса «Рэдзіма» Ф. Штуговіча.

Жываеў стварыў вялікі бар'ельеф Уладзіміра Ільіча Леніна, які падароваў нашаму Дому культуры. Народны ўмелец рыхтуе скульптуру Леніна, прысвечаную 90-годдзю з дня нараджэння гена чалавечства.

Жываеў таксама мае карціны, якія адлюстравваюць працу, побіт і адлучанне калгаснікаў. Беларускае пейзажы, партрэты. Удалася яго карціна «Надход вясны».

Мастак дапамагае калгасу і культветставановам аформіць матэрыялы нагляднай агітацыі. З

ХРОНІКА КВАРТАЛА ЖЫЦЦЯ

У калгасе «Чырвоны Кастрычнік» Палацкага раёна на жывёлагадоўчай ферме створаны чырвоны куток. На сталах — газеты, часопісы. Шмат цікавых кніг мастацкай літаратуры. Чырвоны куток добра аформлены. Настаўнікі Захарніцкай школы для жывёлагадоўчаргулярна чытаюць лекцыі, даклады, праводзяць гутаркі аб развіцці сельскай навукі, культуры, літаратуры.

Я. ГІНЗБУРГ.

«Выбірайце кнігу самі» — такое правіла для чытачоў у Аршанскай гарадской бібліятэцы імя Пушкіна. Вольны доступ да кніжнага фонду павялічыў лік кнігачытач. Больш людзей стала карыстацца кнігамі бібліятэкі.

А. ВІКТАРАЎ.

Два гады назад на Пінскай цэляў электрастанцыі было ўстаў 25 чытачоў. Цяпер іх стала 114. Вялікую работу тут правёў загадчык перасоўнага фонду гарадской бібліятэкі Міхаіл Петрусевіч.

Цяпер у М. Петрусевіча налічваецца дзясцят такіх пунктаў выдачы кніг на прадпрыемствах горада.

С. ФЕДАРОВІЧ.

Вячаслаў Ляўчук — паважаны чалавек у аматару кнігі Іванаўскага раёна. Любую кніжку можна набыць у кніганюны В. Ляўчука. Летась ён прадаў літаратуры на 45 тысяч рублёў. Сёлета В. Ляўчук абавязваецца прадаць кніг на тры тысяч рублёў.

Ул. СУРМАЧ, дырэктар Залескага сельскага Дома культуры Сморгонскага раёна.

Галоўны рэдактар Янка ШАРАХОЎСКІ. Рэдакцыйная калегія: Зіяр АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадз МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Патро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ДРУГІ КВАРТАЛ І ДА КАНЦА 1960 ГОДА на газету «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Падпіска прымаецца ва ўсіх каторах, аддзяленнях сувязі і аддзелах Саюздруку, грамадскімі распускоўдзельнікамі і паштавымі намі.